

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNÁ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Historie

Studijní program: Tělesná výchova a sport

Studijní obor: Historie se zaměřením na vzdělávání

ZÁKLADNÍ ŠKOLA V MODLIBOHOV (1878-1961)

BASIC SCHOOL IN MODLIBOHOV (1878-1961)

Bakalářská práce: 126FP6KHI6065

Autor:

Matěj Hoda

Podpis:

.....

Vedoucí práce: PhDr. Miloslava Melanová

Konzultant: Mgr. Robert Filip

Počet

stran	Graf	obrázk	tabulek	pramen	příloh
80	0	8	5	9	10+CD

V Liberci dne: 22. 04. 2012

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra historie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Matěje Hodače

adresa: Sobotice 55, 463 43 ČESKÝ DUB

studijní obor (kombinace): Historie – Tělesná výchova se zaměřením na vzdělávání

Název BP: **Základní škola v Modlibohově (1876 - 1961)**

Název BP v angličtině: **Basic School in Modlibohov (1876 - 1961)**

Vedoucí práce: PhDr. Miloslava Melanová

Konzultant: Mgr. Robert Filip

Termín odevzdání: duben 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 23. 4. 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát):

Datum:

17.3.2011

Podpis:

Název BP:	ZÁKLADNÍ ŠKOLA V MODLIBOHOVĚ (1876-1961)
Vedoucí práce:	PhDr. Miloslava Melanová
Cíl:	Cílem bakalářské práce je popsat vznik a vývoj vesnické školy v Podještědí od jejího založení v poslední čtvrtině 19. století až do jejího zániku v roce 1961. Práce by měla zároveň formou mikrosondy přispět k obrazu vývoje základního školství v českých zemích v uvedeném období.
Požadavky:	Autor nejprve stručně popíše na základě existující literatury vývoj obce ve sledovaném období. Dále bude sledovat organizační vývoj školy v měnících se společenských a politických podmínkách. Analýzou pramenů vycházejících z činnosti školy se pokusí nastínit místo školy a postavení učitelů v zemědělské obci.
Metody:	Analýza, komparace, syntéza
Literatura:	prameny a literatura viz příloha

estné prohlá-ení

Název práce: Základní -kola v Modlibohov 1878-1961

Jméno a p íjmení autora: Mat j Hoda

Osobní íslo: P08000630

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon . 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 o kolektivní dílo.

Prohláším, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Berou na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Ufili-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si v domě povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, ať do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohláším, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 22. 04. 2012

Mat j Hoda

Pod kování

Chtěl bych podkovat vedoucí práce PhDr. Miloslav Melanové za trpělivost a vcné připomínky k práci. Také chci podkovat za milý rozhovor a za tiskovou fotografii Arnošta Drapákovi, bývalému flákovi –koly. Díky patří i Janu Treperovi a Jakubu Chráskovi za pomoc při instalaci pamětní desky v budov –koly.

Anotace

Bakalářská práce popisuje vývoj malotřídních škol v Modlibohově od jejího založení v roce 1878 až po rok 1961, kdy škola zanikla. Jednotlivé kapitoly sledují vývoj školské soustavy, vývoj obce Modlibohov, školní budovy, pedagogický sbor a třídy i proměny výuky. Z výsledků bádání vznikla pamětní deska v budově bývalé školy. Práce přispívá k odkrývání dějin obce ve sledovaném období.

Clíčová slova

okodubsko, dějiny školství, československé školství, Modlibohov, Javorník, učitelé, třídy, výuka

Summary

The bachelor thesis describes the development of schools with small classes in Modlibohov since its inception in 1878 to the year 1961, when the school came to an end. The chapters study the development of the educational system, community development of the village of Modlibohov, school building, teaching staff and pupils as well as the changes in teaching. The result of the research was a memorial plaque at the former school building. The work contributes to the uncovering of the village in the particular period.

Keywords

District Český Dub, History of Education, Czechoslovakia Education, Modlibohov, Javorník, teachers, pupils, teaching

Obsah

Seznam zkratk	9
Úvod	10
Rozbor pramenů a literatury	11
1 Vývoj železnice soustavy	13
1.1 První železnice zákon z roku 1869	13
1.2 Zavedení železnice	15
1.3 První železnice novela 1883 a vývoj obecné železnice po 1. světovou válku	16
1.4 První železnice za 1. světové války	17
1.5 Československé železnice do roku 1938	17
1.6 Mnichov, okupace a české železnice	18
1.7 Československé železnice do roku 1960	21
2 Vznik a vývoj Modlibohova a přilehlých obcí	23
2.1 Modlibohov	23
2.2 Sobákov	24
2.3 Hrobnice Starý Dub	24
2.4 Javorník	24
2.5 Obyvatelstvo	25
3 Historie obce Modlibohov	27
3.1 Od osamostatnění obce po první léta SR	27
3.2 Hospodářská krize ve 30. letech, nezaměstnanost a předzvěsti války	27
3.3 Okupace a 2. světová válka	28
3.4 Od vyhnání Němců po rok 1960	30
3.5 Sbor dobrovolných hasičů Modlibohov	31
4 První železnice budova a materiální vybavení	32
4.1 Úvahy nad novou železnice budovou	33
4.2 První železnice knihovna a kulturní pomůcky	35
5 Účitelé	38
5.1 Učitelské instituce	38
5.2 Platy a výhody	40
5.3 Porady učitelského sboru	42

5.4	Přehled učitelů v Modlibohově	43
6	školáci.....	50
6.1	Zdravotní stav mládeže.....	51
6.2	Hygiena ve školách	51
6.3	Školní docházka	52
6.4	Prospěch.....	53
6.5	Chování žáků.....	54
7	Průběh výuky	55
8	Státní, církevní a školní události zapsané do kronik	58
8.1	Církevní události.....	59
8.2	Významné události panujícího rodu.....	59
8.3	Události 1. světové války.....	61
8.4	Vyhlášení republiky	62
8.5	Události po roce 1945.....	63
8.6	Školní události	63
8.6.1	Návštěvy inspektora.....	65
8.6.2	Kulturní akce a výlety	66
	Závěr.....	68
	Seznam pramenů a literatury	69
	Přílohy	71

Seznam zkratek

AOJ	Archiv obce Javorník
AOM	Archiv obce Modlibohov
c. k.	císařský královský
. p.	íslo popisné
SR	eskoslovenská republika
h	halé (m na)
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
K	Koruna rakouská (m na)
K s	Koruna eskoslovenská (m na)
kr.	krejcar (m na)
nezpr.	nezpracovaný(á)
O ^{TM}	Obecná škola Modlibohov
s.	strana
SOkAL	Státní okresní archiv Liberec
zl.	zlatý (m na)

Úvod

Autor bakalářské práce působí jako dobrovolný hasič v obci Modlibohov a spolu s dalšími spravuje bývalou budovu školy, která nyní slouží ke kulturním a zábavním akcím. V podkroví je obecní knihovna a v prostorách školy se konají volby. Budovu školy se společným dobrovolným práce a investicím starosty Dub, vlastníka budovy, i dobrovolníci podařilo začít rekonstruovat a upravit pro kulturní akce. Autor nepochází z Modlibohova, ani ve vsi nebydlí, k místu si získal určitý vztah. Volba bakalářské práce tedy vyplynula z jeho volnočasové aktivity a ze spontánního zájmu o historii školy i obce.

Název Základní škola v Modlibohov je zde použit ve smyslu školy elementární. Ve většině zkoumaného období se venkovské školské instituce nazývaly obecní školy, tímto případem je i škola v Modlibohov.

Cílem bakalářské práce je popsat na základě existující literatury a pramenů vývoj vesnické školy v Podještědí od jejího založení v poslední čtvrtině 19. století až do jejího zániku v roce 1961. Autor se pokusí odpovědět na otázky, proč byla právě v Modlibohov škola založena a proč a za jakých okolností zanikla. Součástí textu bude i stručný popis vývoje školství na českém území zpracovaný na základě vydané literatury. Pro lepší představu o místě školy bude proveden rozbor existujících pramenů a literatury o obci a zčásti i o sousedních obcích ve sledovaném období. Autor se zaměří na popis školy a jejího vybavení, na jednotlivé učitele školy, docházku žáků i výuku v mnohém se společenským a politickým kontextu.

Rozbor pramenů a literatury

Mezi hlavní prameny práce patří –kolní kroniky z let 1878-1911, 1911-1926 a 1946-1961. Byly psány místními učiteli. Kronika z let 1926-1946 nebyla nalezena. Kronikářka a učitelská –kole Blážená Jará v roce 1946 situaci vyložila takto: *„Kronika na zdejší –kole je vedena až do roku 1926 ve dvou knihách. Třetí kniha od roku 1926-27 do roku 1944-45 nebyla nalezena. Z neznámých důvodů nejsou ponechány zprávy ani z doby po revoluci z roku 1945-46 a z prvního pololetí roku 1946-47. Zakládá se proto nová kronika.“*¹ Ve kterých pramenech jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Liberci. Fond Obecní –koly v Modlibohově obsahuje dále zejména *Zápisník o poradách učitelského sboru 1902-1925* a další evidenční a správní prameny a spisové pomůcky. Kronika obce byla psána místními učiteli, v současné době je ale nezvěstná. Fond Archiv obce Modlibohov není zpracován, ale na žádost byly autorovi poskytnuty protokoly ze schůzí obecního zastupitelstva z let 1897-1931 a 1932-1950. Pro neúplnost –kolních kronik bylo třeba pro dobu před a během 2. světové války probádat také kroniky z fondu Archiv obce Javorník, konkrétně *–kolní kroniku 1924-1938* a *Obecní kroniku 1925-1955*.

K vývoji obecního –kolství bylo použito hlavně práce Otakara Kádnera *Vývoj a dnešní soustava –kolství, Díl. I.*, k období po vzniku SR bylo inspirováno ze skript kolektivu autorů Blážená Jará a Karel Rýdl o Josefu Valentě *Výchova a vzdělání v českých dějinách*, IV. díl o 1. svazek. K dějinám –kolství za okupace se vycházelo z práce Jiřího Doležala *Česká kultura za protektorátu, –kolství, písemnictví, kinematografie*. K dějinám rané socialistické –koly bylo použito hlavně publikace *Dějiny –kolství v Československu 1945-1975*.

K samotné –kole i k obci neexistuje dosud žádná monografie či články. V diplomové práci Elišky Hláskové *–kolství na eskodubsku v letech 1938-1945* obhájené roku 2000 na Technické univerzitě v Liberci je pouze krátký popis historie –koly v Modlibohově. Historii českého Dubu a okolí, do kterého spadá i obec Modlibohov, popisuje kniha Rudolfa Anděla *Český Dub*. Zprávu o obcích a jejich památkách podává kniha Tomáše Edla *Českodubsko v památkách 12.-20. století*. Dalším zdrojem článků o historii a současnosti Podještědí je Zpravodaj Sdružení rodáků a kraje Karoliny Svaté. Vizuální představu o obcích v okolí českého Dubu podává

---

¹ Státní okresní archiv Liberec (dále jen SOKAL), fond Obecní –kola Modlibohov (dále jen fond O^{TM}), *Kronika –koly 1946-1961*, s. 5.

kniha Zde ka Jodase *eský Dub a okolí na dobových obrázcích*. Avšak popisky k fotografiím a pohlednicím v případě Modlibohova jsou nepřesné. Například je chybné datum vzniku kolní budovy, i když kola byla před rokem 1902 dvojitá.

Autor také zpovídal bývalého řáka modlibohovské školy z let 1950-1956, rozhovor s ním je samozřejmě součástí práce. Pamětníka školy z let 2. světové války i doby dříve již se již dohledat nepodařilo.

1 Vývoj –kolské soustavy

1.1 í-ský –kolní zákon z roku 1869

Od konce roku 1867 se začaly objevovat první návrhy snažící se o reformu v tehdejší –kolství. V této době byl na ministerstvo –kolství dosazen bývalý předseda vyučovací poradní komise a profesor pražské univerzity Leopold Hasner. Snahy reformních kroků směřovaly ke zbavení dozoru církve nad –kolami kromě vyučování náboženství a k zůstání ní –kol. Dozor začaly vykonávat zřízené zemské, okresní a místní –kolní rady.² *Šťak p e-el obor p sobnosti, který dosaváde m ly konsisto e se zemskou vládou, na zemský ú ad –kolní, od viká a politických ú ad na okresní –kolní rady, od fará a patron –kol na místní –kolní rady.*³

Tím byl vytvořen prostor pro novou úpravu obecného –kolství, která roku 1869 plně propukla. 14. května 1869 byl vyhlášen zákon, na jehož znění se podílel nový ministr –kolství Hasner s několika dalšími vysokoškolskými profesory. Změny přirozeně vyvolaly odpor církve i samotného papeže Pia IX. Základ pro reformu byl inspirovaný hlavně tehdejší osnovou bádenského –kolství.⁴

Zákon mimo jiné nařizoval: *š Interkonfesijnost ve ejných –kol, rovné právo v ech na elementární vzdělání, rozšířil staré trivium o adu p edm t , zvláště reálii, zlepšil u ebné metody, stabilisoval osmiletou docházku –kolní, povznesl i prohloubil vzdělání u itelstva, jemně slíbeny docela pro další vzdělání odborné semináře p i –kolách vysokých, zaručil u itel m uspokojivý plat, uplatnil –kolství m –anské a povolí výlučný monopol státu na zřizování jednotných u ebnic aspo na tomto vyšším stupni –kol elementárních, zjednal konečně lidu i samosprávu údl na organizaci –koly.*⁵ Obsah vzdělání tvořilo náboženství, jazyk, reálie, psaní, nauka o formách geometrických, zeměpis a tělocvik. Důležitá se navíc učila ruční práce. Povinnost navštěvovat –kolu se počítala dokončným –estým rokem flivota a trvala do dokončného třináctého roku (nebo dříve po prokázání znalosti trivia). Zákon vyjímал děti tělesně a duševně postižené a děti využívané soukromě.⁶

² KÁDNER, O.: *Vývoj a dnešní soustava –kolství, Díl. I.*, Praha 1929 (dále jen *Vývoj*), s. 111-112.

³ MAFRÁNEK, J.: *–koly eské*, Praha 1918 (dále jen *–koly eské*), s. 232.

⁴ KÁDNER, O.: *Vývoj*, s. 113.

⁵ Tamtéž, s. 117.

⁶ VÁŮOVÁ, R. a RÝDL, K. a VALENTA, J.: *Výchova a vzdělání v eských dějinách* (dále jen *Výchova a vzdělání*), IV. díl o 1. svazek, Praha 1992 (dále jen *Výchova a vzdělání*), s. 11.

Vydání zákona však v českých zemích nevyvolalo nadšení, postoj veřejnosti byl do značné míry ovlivněn pasivní rezistencí českých politiků. Ti nebyli ani tak proti zákonu, ale spíše proti další centralizaci s tímto zákonem spojenou. Správa veřejných škol totiž dosud podléhala jednotlivým zemským úřadům a tento zákon se vmanoval do jejich pravomoci. Postoj české reprezentace se změnil až na konci roku 1872 a po následném vzniku mlado české strany v roce 1874.⁷

Zákon měl i sporné momenty. Povoloval zřízení škol při továrnách. Úroveň takového vzdělání nebyla vysoká, vyučovalo se pouze 12 hodin týdně. Nejasnost koncepce se promítla i při nejasném vymezení obecných a měšťanských škol.⁸

Další změny přineslo působení Stremayera (1871-1879) na ministerstvu školství. Do této doby spadá řada nových nařízení: výnos o uflívání učebnic a školních pomůcek, o zařazení školních budov a péči o hygienu, o úřední činnosti zemských školních inspektorů a další, vyšly nové osnovy obecných a měšťanských škol.⁹

Cílem obecné školy podle nových zákonů bylo vychovávat člověka mravně, zbožně a poslušně a vztahovat mu rakouské vlastenectví, tzn. vychovávat příslušníka rakouského státu, aniž by byla respektována národní otázka. Vzdělávací cílem bylo k rozvoji ducha, nabytí vědomostí a schopností, byl ovlivněn však tím, že obecná škola byla brána jako škola lidová, která pro většinu obyvatel byla zároveň školou poslední (tzn., že většina obyvatelstva nepokračovala na střední školu).¹⁰ A tak pro mnohé představovala jen prostou k nácviku psaní a počítání.

Zavedení osmileté školní docházky namísto šestileté bylo jako první v Evropě. Zvýšením povinné školní docházky ale ztratili venkovští obyvatelé lázeňské síly pro udržování hospodářství. Proto ihned po zavedení reformy se v některých zemích zvedl odpor vůči tomuto bodu. Hádali znovu snížení školní docházky na šest let nebo zachování tohoto schématu za cenu povolování určitých úlev ve školní docházce. První snahy o změnu zákona se objevily na říšské radě v únoru 1880. Pořádaly snížení učitelského a omezení povinné docházky na dobu šest let. Houstnauova atmosféra v této otázce a tlak zemědělců ovlivnil Taafovu vládu při schvalování novely říšského školního zákona, vypracovanou ministrem vyučování baronem Conradem v roce 1883.¹¹

---

⁷ Tamtéž, s. 15-16.

⁸ Tamtéž s. 14.

⁹ KÁDNER, O.: *Vývoj*, s. 121.

¹⁰ VÁŇOVÁ, R. a RÝDL, K. a VALENTA, J.: *Výchova a vzdělání*, s. 22.

¹¹ KÁDNER, O.: *Vývoj*, s. 122.

1.2 Z izování –kol

Založení ve ejné –koly podléhalo určitým pravidlům. Nová –kola měla být z ízena pouze tam, *škde v obvodu jedné hodiny cesty podle p íletého pr m ru je více nejl 50 d tí, které musí do –koly chodit víc nejl 4 kilometry*. Tam kde bylo do asn í trvale znemofln no chodit do škmenové –koly se z izovaly tzv. expozitury. Náklady na z ízení a chod –koly nesly p edev-ím obce, v nichfl byla –kola z ízena. Zvlá-tními p edpisy se ídilo i roz-í ování –kol o dal-í t ídy. Na 80 d tí –kolou povinných podle t íletého pr m ru náležela jedna t ída.¹²

Dozor nad obecnými –kolami vykonával místní –kolní dozorce, volený místní –kolní radou. Jeho úkolem bylo –kolu nav-t vovat, kontrolovat chod –koly a udrflovat styky s u íteli a místní –kolní radou, ale do samotného vyu ování zasahovat nem l. Státní dozor nad –kolou vykonával okresní –kolní inspektor. Doz íral na výuku, u ítele i –kolu.¹³

Vytvo íly se strukturované ú ední –kolní aparáty. Nejnífle stála místní –kolní rada, zastoupená p edstaviteli –koly, obce a církve. V t-inou této rad p edsedal starosta. Jejím úkolem bylo spravovat hlavn í finan ní otázky se –kolou spojené. ílenové se zasazovali o udrflování budovy, inventá e –koly, sepisovali d tí –kolou povinné a spravovali –kolní fondy. V každém –kolním okrese byla okresní –kolní rada složená z okresního hejtmana, okresního –kolního inspektora, zástupc církví, zástupc u ítelstva a zástupc obcí. Nejvy-ím dozor ím orgánem byla zemská –kolní rada, která měla pravomoc nad v-emi obecnými a m –anskými –kolami.¹⁴

Zakládání –kol po roce 1869 bylo typické tím, fle –kola měla men-í po et t íd nejl ro ník . Tlo p edev-ím o venkovské –koly. T ída se rozd ílila do tzv. odd ílení a výuka se d ílila na p ímé vyu ování a samostatnou práci. Efektivita takového vyu ování nebyla velká a pro u ítele byla také zna n vysilující.¹⁵ Hlavním ú elem malot ídních –kol bylo pouze zaji-t ní gramotnosti obyvatelstva, i kdyfl podmínky pro chod –koly byly velmi dobré (t sná vazba u ítele s obcí, dobrá znalost místních atd.)¹⁶

---

¹² Tamtéfl, s. 152-153.

¹³ Tamtéfl, s. 155-156.

¹⁴ Tamtéfl, s. 157-158.

¹⁵ VÁ OVÁ, R. ó RÝDL, K. ó VALENTA, J.: *Výchova a vzd íání*, s. 38-39.

¹⁶ Tamtéfl, s. 40.

1.3 ^{TM} Kolská novela 1883 a vývoj obecné školy po 1. světovou válku

Tato úprava školských zákonů přinesla úlevy ve školní docházce po dvanáctém roce dítěte a zaváděla ustanovení o správci školy. Správcem školy měl být jen učitel téhož vyznání, k němuž se hlásila většina faktiva. Novela byla uzákoněna roku 1883. V důsledku to v podstatě znamenalo omezení školní docházky na venkov na šest let. Novela navíc umožnila zavést i polodenní vyučování, jehož například v roce 1900 využívala většina všech obecných škol. Novela se dotkla i vyučovací látky. Učivo se omezilo v reáliích a tlocvik se pro dívky stal nepovinným.¹⁷ Katolické kruhy se stále nevzdávaly nároku na školní dozor a dalšího vlivu na školu. Liberalizační snahy a interkonfesijnost do jisté míry zůstaly jen na papíře. Vyučování na obecných školách v českých zemích začínalo a končilo až do rozpadu církve katolickou modlitbou. Děti se vodily na katolické bohoslužby a procesí. Vliv katolicismu pokračoval i v ústankách a u učebnicích a také například na poradách místních školních rad.¹⁸

Kladným rysem novely bylo vyjasnění úlohy obecné a měšťanské školy. Měšťanská škola se měla považovat za vyšší stupeň, který má za úkol připravovat žáky pro další studium. Tato škola se ustavila jako třiletá navazující na pátý ročník školy obecné.¹⁹

Jak již bylo řečeno, vyučování a výchova v tomto období měla vést hlavně k mravnosti a zbožnosti. V těchto se měla postupovat úctou k mocnám, respektování zákonů, státního zřízení atd. Učební osnovy stanovovalo ministerstvo po návrhu zemských školních úřadů. Obsahovaly tyto předměty: náboženství, čtení a psaní, vyučovací jazyk, poety smíctvím, základy přírodopisu a přírodopytu, zeměpisu a dějepisu, kreslení, zpívání, tlocvik (pro hochy) a ruční práce (povinné jen pro dívky). Počet tříd školy se řídil podle počtu dětí v příslušných obcích. Protože však drtivá většina obecných škol nedosahovala tolik tříd jako ročník, musely být jednotlivé ročníky ve třídách slučovány do oddělení. Podle počtu tříd se také podrobně vydávaly učební osnovy například pro školy jednotřídní, dvojtřídní atd. Náboženství osnovám nepodléhalo, úpravy výuky stanovovaly církevní úřady. Vyučovací doba byla stanovena na dopoledne i odpoledne. Tam, kde to místní poměry vyžadovaly, se vyučovalo pouze polodenně. Délka školního roku byla vyučovacím řádem stanovena na 10 měsíců, přerušované uznanými svátky a prázdninami. Vysvědčení se vydávala každé čtvrtletí.

¹⁷ KÁDNER, O.: *Vývoj*, s. 123-124.

¹⁸ Tamtéž, s. 132.

¹⁹ VÁŇOVÁ, R. a RÝDL, K. a VALENTA, J.: *Výchova a vzdělání*, s. 19.

Na konci každého roku rozhodovala učitelská konference o postupu třídy do dalších ročníků. Děti, které dosáhly třinácti let a prokázaly znalost trivia, dostávaly vysvědčení propouštěcí. Třídní novelou se děti tem na venkov a chudinským dětem po skončení –estileté docházky povolovaly úlevy na fládnost rodičů i jejich zástupců. V zásadě o těchto dvou typech: úleva na jistou část roku, na které dny v týdnu nebo na pár dní. Docházka se evidovala a rodiči museli za neposílání dětí do školy hrozily peněžité tresty nebo i vzení.²⁰

1.4 Třídny za 1. sv. války

Válečné události 1914-1918 neblaze zasáhly rakouské školství, zvláště obecné. Pod vlivem požadavků vítězství Rakouska se ozývaly hlasy, které prosazovaly reformy ve smyslu rakouské státní myšlenky, chtěly omezit výuku na trivium a klást důraz na tělesnou výchovu pro vojenské účely.

Podmínky pro pravidelnou výuku byly ztížené nebo bylo využívání zcela znemožněno tím, že třídní budovy byly zabrány pro nemocnice, skladiště nebo ubytovací kapacity pro vojsko. Provizorní třídní místnosti ve starých divadlech, kláturech nebo soukromých budovách často nevyhovovaly hygienickým náležitostem. Nedostatek se projevil i ve shánění nejn nutnějších třídních pomůcek jako knih, inkoustů, ale také například topiva do topů. I když pro každodenní využívání byl narušován neustálými sbírkami hadrů, papíru, bylin, kopiv a dalších věcí pro válečné a humanitární účely.²¹

Válka si vyžadovala neustálé doplňování stavu vojska a tento proces se nevyhnul ani učitelům. Na jejich místa byly povolávány učitelky, z nichž většina v této době nedostávala potřebného vzdělání i zkušenosti.²² Zbylí učitelé se stěhovali po školách a stěhovali na uprázdněných místech, což jim práci přirozeně ještě více komplikovalo.

1.5 Československé školství do roku 1938

Základní struktura školství československé republiky byla převzata z rakouského školství, byla pouze upravována dílčími opatřeními. Poválečné uvolnění se ve školách promítalo formováním určitého kulturního programu učitelů, zkoušením nových metod a

---

²⁰ KÁDNER, O.: *Vývoj*, s. 143-145.

²¹ Tamtéž, s. 134-135.

²² Tamtéž, s. 136.

pokusy s novými výchovně-vzdělávacími proudy. Vzniklo několik desítek návrhů na reformu školského systému.²³

Vydáním zákona o menšinových školách v roce 1919 se zásadně řešil problém vzdělávání v mateřském jazyce. Vůde tam, kde se podle tříletého příměru nacházelo alespoň 40 dětí školou povinných, měla být zřízena národní škola. Tento zákon označovaný také jako Metelkova platil pro všechny národnosti republiky.²⁴

Mezníkem pro další rozvoj školství v Československu byl Ústřední sjezd v roce 1920. Ústředstvo zde formulovalo svůj kulturní a společenský program a představy. Sjezd byl pokládán za úspěšný spíše po teoretické stránce, což byly vysloveny nové ideje a návrhy nových koncepcí, které se však do školní praxe nepromítly. Sjezd dal podnět ke školskému pokusnictví a zřízení tzv. pokusných škol, v tom byl jeho hlavní přínos.²⁵

V prvním desetiletí československé samostatnosti byl ve snaze o ekvívání vznik podmínek pro zakládání svébytných národních škol. Ministr Habrman ohlásil přípravu nového školského zákona, avšak prvotní nadšení opadlo a školství se formovalo stále na základě rakouských zákonů. Zákon o elementárním školství, tzv. malý školský zákon, byl vydán v roce 1922. Zaváděl pouze dílčí změny v docházce, obsahu učiva a podobě škol. *Nejcennějším opatřením bylo nepochybně všeobecné zavedení osmileté školní docházky.*²⁶ To znamenalo konec úlev. Učivo se rozšířilo o obecnou nauku a ruční práce pro chlapce, vyučování náboženství bylo stále povinné, na žádost rodičů ale tento předmět nemusely děti absolvovat.

Druhé desetiletí bylo ve znamení pedagogického reformismu. Významnou roli v těchto snahách zaujímal V. Přihoda. Důsledky hospodářské krize však tyto snahy zbrzdily. Mezera ve financování se dotkla i vybavenosti škol a škola se také potýkala s nedostatkem učitelů.²⁷

1.6 Mnichov, okupace a české školství

Události okolo roku 1938 zasáhly mimořádně československou republiku. Mobilizace před meckou hrozbou omezila mimo jiné i české školství. československá armáda obsadila některé školní budovy, vyučování proto probíhalo v jiných školách a za ztížených podmínek a i učitelé byli povinni nastoupit na

---

²³ VÁŇOVÁ, R. a RÝDL, K. a VALENTA, J.: *Výchova a vzdělání*, s. 91.

²⁴ Tamtéž, s. 98.

²⁵ Tamtéž, s. 106-107.

²⁶ Tamtéž, s. 126.

²⁷ Tamtéž, s. 163.

vojenskou službu. Plynulost výuky byla proto narušena.²⁸ V pohraničí, které bylo odstoupeno v říjnu 1938, zůstaly jen obecné školy, ostatní byly likvidovány, zrušeny anebo přestěhovány do vnitrozemí. Čeští učitelé hojně přechali do vnitrozemí, kde vznikl jejich silný nadbytek, který se řešil snížením pracovního úvazku nebo předčasným penzionováním.²⁹ Po 15. březnu 1939 byly školy po celém území zabráněny německým vojskem.³⁰

České školství nemohlo být, alespoň prozatím, zcela zničeno. Těžitě se zatím nemohla obejít bez české kvalifikované pracovní síly, která po začátku války nahrazovala německé muflery povolávané na frontu. Ale na českých školách bylo potlačeno vše české a to hlavně v hodinách dějepisu, zeměpisu a českého jazyka. Maximálně měla být potlačena výchova českého národního uvdomění.³¹ Tato represe byla usnadněna válkou, kdy se nacisté nemuseli ohlížet na zahraničí, mohli provádět nejrozumnější a lehce umlčet jakoukoli kritiku.³²

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava se po učitelích vyžadovala loajalita a úcta k Vůdci. Nové politické poměry se promítly zejména do látky již zmíněných předmětů dějepisu, zeměpisu nebo vlastivědy. Ihned byly odstraněny pro nový režim závadné obrazy například legionářské scény, výjevy z bojů s Němci atd.³³ Při výzdobě třídy museli být s obrazy významných českých vystaveni ve stejném poměru i němeští velicí, a proto k portrétu prezidenta Háchy přibyl na stěnu i Hitler v obraze. Dosavadní státní svátky byly nahrazeny oslavami 15. března a 20. dubna, dnem Hitlerova narození.³⁴ Tak například konkrétně 15. března děti vyslechly v první hodině od učitele školní projev, který jim byl zaslán ministerstvem školství a národní osvěty, a pak následovalo volno. V den Hitlerových narozenin se nevyužilo vyučovací.³⁵ Nacistická pedagogika upřednostňovala tělesnou výchovu, ať potom následovalo rozvíjení charakteru a ať nakonec se mohly prohlubovat duševní schopnosti jedince.³⁶ Výsledkem měl být tedy tělesně zdatný, poslušný člověk oddaný Vůdci, který samostatně nepemýšlí.

---

²⁸ DOLEŽAL, J.: *Česká kultura za protektorátu, Školství, písemnictví, kinematografie*, Praha 1996 (dále jen *Česká kultura*), s. 38.

²⁹ BOSÁK, F.: *České školy v době nacistického útlaku*, České Budějovice 1969 (dále jen *České školy*), s. 17.

³⁰ DOLEŽAL, J.: *Česká kultura*, s. 39 a 41.

³¹ Tamtéž, s. 42.

³² BOSÁK, F.: *České školy*, s. 5.

³³ DOLEŽAL, J.: *Česká kultura*, s. 43.

³⁴ Tamtéž, s. 45.

³⁵ Tamtéž, s. 46.

³⁶ BOSÁK, F.: *České školy*, s. 8.

Zmeny v štruktúre kolov prišli v roku 1940. Podtitulní obecná kola byla zmenšená na typy titulní a bývalá trojtitulní manažerská kola také na typy titulní. Ve stanovisku z dubna 1941 určil K. H. Frank maximální počet titulů v českých titulcích na padesát a ve více titulcích na sedesát. V místech s nímeckou většinou obyvatelstva se rušily jednotitulní české koly s méně než dvaceti fláky.³⁷ Také kolní klasifikace prošla od kolního roku 1943-1944 určitou změnou. Podtitulní známkování bylo zmenšeno na šestistupňové. Šeststupňová značka znamenala nedostatek, ale s nadějí brzké nápravy. Šeststupňová znamenala, že flák předmětu nevyhovoval, příměsí mezistupně se nepřipouštěly.³⁸ Revizí prošly všechny kolní ústřednice a flákové i ústřední knihovny. Ústřednice dle jepsu, zeměpisu, větiny a národniny prošly změnou jako první. Novým podmínkám nevyhovovalo asi 11% všech ústřednic na obecných kolách.³⁹

K nejvíce protřvaným předmětům patřila za protektorátu námiina, postupně byla zavedena na všechny kolách. Na obecných kolách pak od roku 1940 a to od titulu. Od začátku kolního roku 1941/1942 se pak námiina využívala ufl od první titulu. Znalost národniny nebyla hlavně u venkovských ústředí valná. Byly proto požadány různé kurzy, jejichž výsledkem měla být zkouška, bez které ústředí nemohlo umofln no postoupit do vyšší platové titulu. Ústřední záležitost se vyizovaly od roku 1940 dvojjazýmná a později již pouze německy.⁴⁰

V posledních letech nacistického útlaku byla česká kola stále astěji využívána jako zdroj velmi levné pracovní síly. Snaha využít práce fláků a ústředí pro hospodářství se promítala ve sbírových akcích, například sbíru odpadových surovin, léčivých bylin, textilií i kostí.⁴¹ Takto se i omezovala česká výuka, kterou nacisté chtěli postupně zničit a tak tyto akce pro ně skrývaly hned dvě výhody.

Prostředkem pro převýchovu českých dětí se mělo stát Kuratorium pro výchovu české mládeže vzniklé roku 1942 pod vedením protektorátního ministra kolství Moravce, nejvýraznějšího představitele kolaborace s nacisty. Mládež se snažila získat sportem a vymanit je z vlivu českých ústředí. Celkový vliv Kuratoria byl však malý, jednak z důvodu, že mohlo prakticky působit jen velmi krátkou dobu, jednak nezískalo pro většinu mnoho českých funkcionářů.⁴²

³⁷ DOLEŽAL, J.: *česká kultura*, s. 53.

³⁸ Tamtéž, s. 52.

³⁹ Tamtéž, s. 66.

⁴⁰ Tamtéž, s. 69-70.

⁴¹ BOSÁK, F.: *česká kola*, s. 55.

⁴² Tamtéž, s. 54.

Největší tlak nacistické byrokracie byl kladen na učitele, očekávalo se od nich ohromné sebezapření, popření jejich stanovisek a názorů, které předávali svým žákům. Měli se stát prostě dítky odnárodně českého národa. Každý si byl v domě trestán za odpor proti režimu, proto se od nich nemohlo očekávat, že budou otevřeně vystupovat proti nacismu, ale poádali v rukou určitých mechanismů jako například nemotivování do určitých podmínek, kterými mohli nástup nacistické propagandy do škol alespoň zbrzdit.⁴³

Děsady okupace na školě se projevovaly v každodenní výuce o nedostatcích národní vlády, strach o sebe i svou rodinu, nervozita a z toho vyplývající nekoncentrovanost a únava se odrážela na kvalitě výuky. Byla jistě vidět jak na učitelích, tak na žácích a narůstala každodenní chod vyučování.

1.7 Československé školství do roku 1960

Po druhé světové válce část pedagogů a politiků usilovala o rychlou obnovu předválečného školství, část požadovala zásadní přeměnu o vytvoření jednotné školy. Reformní snahy podpořilo i jmenování Zdeňka Nejedlého, člena KSČ, za ministra školství. Po únorovém převzetí moci došlo bez diskuze v dubnu roku 1948 k vytvoření zákona o jednotné škole. Školní docházka se prodloužila o rok a do povinné školní docházky se počítalo i základní odborné vzdělání v délce tří let. Škola se dělila na školy národní (pětiletý 1. stupeň jednotné školy), střední (třítiletý 2. stupeň jednotné školy) a na školy 3. stupně. Škola se stala politickou institucí a měla za úkol vychovávat *š politicky uvdomělé obany lidovodemokratického státu, ochránce vlasti, zastávce pracujícího lidu a socialismu.*⁴⁴ Ve školství bylo postátno.⁴⁵ Upravil se i obsah vzdělání nově byl zaveden ruský jazyk a tzv. *špolitická výchova* později přejmenovaná na občanskou výchovu.⁴⁶

Školský zákon vydaný 24. dubna 1953 upravoval přebýlý zákon z roku 1948 a zaváděl osmiletou a jedenáctiletou střední školu. Poslední tři ročníky jedenáctileté střední školy nahrazovaly dosavadní gymnázium. Na osmiletou školu to kladlo poměrně velké nároky, protože se tím školní docházka zkrátila o rok a zvládnutí učiva se stalo obtížnějším. Jednotlivé podmínky se musely rušit a nahrazovat. To vedlo k vysokému

⁴³ DOLEŽAL, J.: *Česká kultura*, s. 82.

⁴⁴ VALITOVÁ, A. a kol.: *Pedagogika pro učitele*, Praha 2007, s. 84-85.

⁴⁵ BOHÁČ, A. a kol.: *Dějiny školství v Československu 1945-1975*, Praha 1982, s. 21.

⁴⁶ Tamtéž, s. 49.

po tu propadajících flák . Vyvolávalo to kritiku, úpravy u ebních plán se v-ak ned laly systémov . V-e vedlo k dal-ímu -kolskému zákonu v roce 1960, který se áste n vracel k zákonu z roku 1948. Povinná -kolní docházka nyní probíhala v základní devítileté -kole.⁴⁷ Tato -kola m la postupn získávat v-eobecn vzd lávací pracovní a polytechnický charakter.⁴⁸

---

⁴⁷ VALITOVÁ, A. a kol.: *Pedagogika pro u itele*, Praha 2007, s. 86.

⁴⁸ BOHÁ , A. a kol.: *D jiny -kolství v eskoslovensku 1945-1975*, Praha 1982, s. 34.

2 Vznik a vývoj Modlibohova a p i-kolených obcí

P i-kolení v tehdejší době znamenalo –kolní p íslu–nost ur íté obce k ur íté –kole. Jinak by se dalo íci, že obec pat íla do spádové oblasti, kam d íti mohly docházet do –koly. Podobn ě jako *p ífa ená* obec spadala do p ísobnosti té íoné fary.

2.1 Modlibohov

Obec Modlibohov leží v Podjeřídí nedaleko eského Dubu. První písemná zmínka o této sídlové vesnici dubského panství pochází z roku 1541.⁴⁹ Název obce pochází nejspíše od slova Modliboh v důvěr, z osobního jména Modliboh, lidovou etymologií spojováno se slovem modlitba. Název obce Modlibohov se od roku 1850 nemění, případně je uveden v několika podobných alternativách – Modlitbov, Modlibov, Modlitbow. Podle Gemeindelexikon von Böhmen měla vesnice také německý název Nudelbaum, který má být foneticky odvozen z převodního slova Modlibov.⁵⁰

Ve vsi byl mlýn doložený k roku 1545. Stará roubená budova mlýna pravděpodobně z počátku 18. století se nedochovala. Pravděpodobně archeologické nálezy, které byly objeveny v 19. století, jsou nezáporné. Také zde byl nalezen brakteát ze 13. století a zlomky sídlové keramiky.⁵¹ Návsi dominuje litinový k ířl na pískovcovém podstavci z roku 1863 a samotná budova –koly.

Ves d íve pat íla pod katastrální území Rozstání, okresu Turnov a p ífa ena byla ke Sv ítlé pod Jeřídem. Podle výnosu ministerstva vnitra z roku 1922 povolila vláda rozdělení obce Rozstání na dvě místní obce: Rozstání s osadou Dolními Pasekami a Modlibohov s osadou Ho ení Starý Dub.⁵² Od roku 1980 je součástí eského Dubu. Modlibohov se nachází na spojnici dvou starých cest. První je eský Dub – Modlibohov – Kotel – Ose ná a druhá je eský Dub – Modlibohov – Rozstání. Neblíže železniční stanice je v Hodkovicích nad Mohelkou vzdálená 11 km.

⁴⁹ EDEL, T.: *eskodubsko v památkách 12. – 20. století*, eský Dub 2006 (dále jen *eskodubsko*), s. 124.

⁵⁰ PROFOUS, A. – SVOBODA J.: *Místní jména v echách, jejich vznik, převodní význam a změny*, díl 4., Praha 1957 (dále jen *Místní jména*), s. 120.

⁵¹ EDEL, T.: *eskodubsko*, s. 124.

⁵² SOKAL, fond OTM, *Kronika –koly 1911–1926*, s. 164.

2.2 Sobákov

Přibližně 1 kilometru na západ od Modlibohova se nachází přibližně-kolenná obec Sobákov. Vesnice stavebně dříve dubského statku je písemně doložená roku 1541.⁵³ Dochovány jsou tři roubené domy, jeden z doby kolem roku 1800, další dva z 1. poloviny 19. století.⁵⁴ Jméno vesnice vzniklo nejspíše od osobního jména Sobák v důsledku, podle polského přejmení Sobak.⁵⁵ Roku 1930 byl Sobákov připojen k obci Modlibohov a po roce 1980 byl připojen k Českému Dubu.

2.3 Hoření Starý Dub

Přibližně 1 kilometru jižně od Modlibohova leží Hoření Starý Dub, pozdější část obce Starý Dub, nyní patřící k Českému Dubu. Na místě obce je doloženo sídliště z 1. poloviny 13. století, po roce 1237 je součástí dubského panství. Převodní název Dub zmíněn po roce 1357 na Starý Dub. První písemná zmínka je z roku 1548.⁵⁶ V letech 1854-1930 je osadou obce Rozstání. Poté osadou obce Modlibohov a v roce 1980 spolu s Modlibohovem připojena k Českému Dubu.⁵⁷ Na území Hořeního Starého Dubu se rozkládají budovy bývalého vrchnostenského dvora. Zdejší dům představuje jedno z důležitých domů Karolíny Světlé Nemodlenec. V blízkosti dvora je barokní kruhová kaple Navštívení Panny Marie vystavená v roce 1760. Na dnešní křižovatce silnic z Javorníka a Modlibohova je roubená budova s hrázdným střechem pocházející pravděpodobně z 1. poloviny 18. století.⁵⁸ Jedná se o bývalý mlýn.

2.4 Javorník

Severovýchodně od Modlibohova leží vesnice Javorník. Vesnice dubského statku, písemně doložená roku 1527.⁵⁹ K Modlibohovu byla přibližně-kolenná pouze jižní část vesnice Štraflky a to byla popisná 9-12. V obci byla roku 1913 zřízena expozitura svetské školy a tak jí dle celé obce začaly navštěvovat. Obec měla od roku 1928 vlastní školní budovu s jednotřídkou.⁶⁰

---

⁵³ EDEL, T.: *Československo*, s. 134.

⁵⁴ Tamtéž, s. 134.

⁵⁵ PROFOUS, A. a SVOBODA J.: *Místní jména*, s. 123-124.

⁵⁶ RYŠÁŘOVÁ, J. a kol.: *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*, 1. díl, Praha 2006, s. 438.

⁵⁷ KUŘA, K.: *Mosty a mostky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996, s. 564.

⁵⁸ EDEL, T.: *Československo*, s. 138

⁵⁹ Tamtéž, s. 111.

⁶⁰ SOKAL, nezpr. část fondu Archiv obce Javorník (dále jen AOJ), *Školní kronika 1924-1938*, s. 15 a 63.

2.5 Obyvatelstvo

Je-t dský h bet byl p írozenou hranicí mezi národnostmi flijícími na jeho úpatí a vesnice jihovýchodn od vrcholu Je-t du byly vldy eské a i naprostá v t-ina obyvatel v-ech sledovaných obcí byla eské národnosti. Silný katolický vliv s centrem farnosti ve Sv tlé pod Je-t dem byl zjevný. Nap íklad v roce 1900 byli v-ichni obyvatelé Modlibohova katolického vyznání.⁶¹ Se vznikem republiky ást obyvatel konvertovala k církvi eskoslovenské.

Podle údaj -kolní kroniky z roku 1887 byli v obci Modlibohov tém v-ichni obyvatelé zam stnání jako d lníci tkalcovny a tiskárny v t i kilometry vzdáleném eském Dub , jiní se flivili obchodem s máslem a ovocem, které doná-eli do Liberce. Rolník kroniká napo ítal jen 6 a to je-t malých.⁶² Továrna F. Schmitt byla afl do po átku 30. let, kdy ukon íla provoz, významným zam stnavatelem. Po 2. sv tové válce se v t-ina obyvatelstva sledovaných obcí flivila prací v eskodubských závodech nebo soukromým zem d lstvím, které se za alo po roce 1957 organizovat do jednotných zem d lských druflstev spojených v roce 1974 do velké organizace JZD Podje-t dí.⁶³

Modlibohov afl do za átku 20. století obývalo p es dv st obyvatel. Zásadní zlom znamenalo s ítání obyvatelstva v roce 1950, kdy byl oproti roku 1930 úbytek obyvatelstva bezmála o 50 %. Úbytek je spojen se zm nou zp sobu obflivy obyvatel i odlivem mladých rodin za lep-ími podmínkami dále do pohrani í, odkud bylo odsunuto n mecké obyvatelstvo.

Nedá se íci, fle by obec Modlibohov pro-la od druhé poloviny 19. století výrazn j-í p estavbou. Po et dom se pohybuje okolo dvaceti po celé sledované období. Domy jsou spí-e renovovány a star-í domy udrflvány víkendovými šchata iō. Vývoj sledovaných obcí je podobný, extrémn se v-ak jeví údaje z obce Javorník. Statistika z roku 2001 p i ítá 43 stálých obyvatel na 39 dom . V posledních letech ale Javorník zaflívá stavební obrodu a vznikají zde rodinné domy satelitního typu.

---

⁶¹ *Gemeindelexikon von Böhmen*, 1. díl, Wien 1905, s. 914.

⁶² SOKAL, fond OTM, *Pam tnice -koly 1878 ó 1911*, s. 18.

⁶³ AND L, R. a kol.: *eský Dub*, Ústí nad Labem 1991 (dále jen *eský Dub*), s. 81-82.

Tabulka 1-4 Vývoj počtu obyvatelstva a domů v jednotlivých vesnicích⁶⁴

Modlibohov

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet obyvatel	225	252	237	238	207	185	178	88	82	52	47	39	47
Počet domů	17	19	19	20	22	24	22	22	-	18	15	17	18

Sobákov

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet obyvatel	161	137	126	122	127	97	94	48	46	44	44	32	37
Počet domů	21	21	22	21	21	21	18	18	-	14	12	17	14

Hoření Starý Dub (údaje za celou obec Starý Dub)

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet obyvatel	350	378	374	409	411	375	295	179	161	145	135	137	121
Počet domů	44	51	48	54	61	66	65	61	-	45	40	63	65

Javorník⁶⁵

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet obyvatel	255	219	227	218	212	183	182	128	93	73	41	42	43
Počet domů	33	32	33	34	35	35	45	37	-	29	20	39	39

⁶⁴ Růžičková, J. a kol.: *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*, 1. díl, Praha 2006, s. 438.

⁶⁵ Tamtéž, s. 444.

3 Historie obce Modlibohov

3.1 Od osamostatnění obce po první léta SR

V roce 1897 byla ustavena samostatná obec Modlibohov. Spolu s osadou Sobákov se oddělila od obce Rozstání. Bylo ustaveno zastupitelstvo a pravidelně ať na výjimky se každý měsíc konalo jednání. Šlo o finanční věci k zajištění chodu obce od kácení stromů, prodej pozemků, zakupování obecních byků i obecní váhy, opravy silnic, schvalování rozpočtu, vyřizování korespondence ať po p j ky. Konkrétně to byla například oprava cesty od hlavní komunikace po železnici v roce 1899⁶⁶ nebo povolení válečné p j ky.⁶⁷

Po 1. světové válce obec zakupuje les a lom štráfký, ze kterého se získalo topivo i stavební materiál pro místní budovy a cesty. Obec přispívala na obecní knihovnu umístěnou ve škole a spravovanou obvykle místními učiteli. V říjnu roku 1930 byla zavedena v Podječdí autobusová doprava soukromníkem Jaroslavem Tomsou. Autobus jezdil dvakrát denně z Turnova, přes Český Dub a Javorník do Světlé pod Ještědem a pak do Liberce. Linka se stala hojně využívanou.⁶⁸ Neblíží-li železniční spojení totiž bylo v Hodkovicích nad Mohelkou od Modlibohova vzdálené 11 km.

3.2 Hospodářská krize ve 30. letech, nezaměstnanost a předzvěsti války

Celková hospodářská deprese, která postihla i textilní průmysl, se projevila na zaměstnanosti firmy F. Schmitt. Historie této továrny sahá k roku 1843, kdy F. Schmitt koupil upadající textilní továrnu v Českém Dubu a vytvořil z ní firmu, která se rozvíjela i do jiných částí severních Čech. Za 40 let působení vytvořil prosperující a konkurenceschopnou společnost, zaměstnávající před 1. světovou válkou i po vzniku československé republiky několik tisíc dělníků z Českého Dubu a okolí.

V roce 1930 firma omezila svou výrobu a poté zcela zastavila svou činnost v Českém Dubu a propustila posledních 150 zaměstnanců.⁶⁹ Opatření se týkalo i obyvatel Modlibohova, kteří byli ve firmě zaměstnaní. 1. února 1930 přiznala obecní

---

⁶⁶ SOKAL, nezpracovaný fond Archiv obce Modlibohov (dále jen AOM), *Protokol ze schůzí osadního zastupitelstva 1897-1931*, 16. května 1899.

⁶⁷ Tamtéž, 4. prosince 1916.

⁶⁸ SOKAL, nezpracovaná část fondu AOJ, *Obecní kronika 1925-1955*, s. 84.

⁶⁹ ANDRÁŠ, R.: *Český Dub*, s. 47 a 69.

rada podporu pro nezaměstnané dle lnictvo textilní firmy F. Schmitt a to 3 Kč denně.⁷⁰ Od listopadu 1930 byly uvolněny nezaměstnaným potravinové lístky, po et nezaměstnaných v obci rostl a pohyboval se okolo 25 lidí. Obec zaměstnala část z nich v obecním lomu a lese. Klesající životní úroveň, nedostatek potravin a chudoba vedla i k nezákonným způsobům shánění potravy. Promítla se v opatření obecní rady z 8. srpna 1934 proti lesnímu pychu.⁷¹

Hrozící nebezpečí války podnítilo k dalším opatřením obce. Byl jmenován velitel civilní protiletectké obrany Vavřín Frit a podvelitel Václav Knobloch. Okresním úřadem v Turnově se na konci roku 1935 ustanovil spolek Výchova k brannosti, cvičení probíhalo v Sokole Starý Dub. Pro zabezpečení rychlé komunikace v případě války se uvažovalo o vybudování telefonického spojení, zámr byl ale odložen pro nedostatek finančních prostředků.⁷²

Poslední zaznamenaná schůzka obecního zastupitelstva před zabráním pohraničí se konala 8. září 1938. Poté bylo nejspíše obecní zastupitelstvo rozpuštěno a vesnice předána říšské správě do rukou dosazeného komisaře Schwenznera., jako se to později stalo i v obsazené sousední vesnici Javorník.⁷³

3.3 Okupace a 2. světová válka

Před zabráním pohraničí byla vyhlášena mobilizace vojska a obyvatelé proflívali napětí, které si vichní době pamatovali z válečné doby 1914-1918, přesto se jejich mysl ubírala k myšlence obrany vlasti. Situaci nám přibližuje kronikářka obecní kroniky Javorníka, lidová vypravěčka a propagátorka K. Světlé Anna Sluková známá jako Cafourice.⁷⁴ K mobilizaci vyprovázela svého syna, dle stojníka v záloze: *Šlu-í se poznamenat, že nadšení pro spravedlivou vč národní bylo veliké. Já sama jako matka doprovázela jsem svého syna Karla, který m tehdy nezarmoutil. S hrdostí pohlížela jsem na n ho, jak s úsměvem na tváři a s veselou myšlénkou nastupuje platit povinnou da své vlasti. Ani ostatní, jechfl bylo, nepoínali si jinak.õ*⁷⁵ Blízkost hranic je-t více motivovala zdejší lidi pro odhodlání postavit se a ubránit své domov, k boj m ovšem nedo-lo.

⁷⁰ SOkAL, nezpr. fond AOM, *Protokol ze schůzí obecního zastupitelstva 1923-1932*, 1. února 1930.

⁷¹ SOkAL, nezpr. fond AOM, *Protokol ze schůzí obecního zastupitelstva 1932-1950*, 8. srpna 1934.

⁷² Tamtéž, 26. prosince 1935.

⁷³ SOkAL, nezpr. část fondu AOJ, *Obecní kronika 1925-1955*, s. 203.

⁷⁴ AND L, R. a kol.: *eský Dub*, s. 125.

⁷⁵ SOkAL, nezpr. část fondu AOJ, *Obecní kronika 1925-1955*, s. 189.

1. října 1938 vstoupilo německé vojsko do pohraničí a 10. října obsadili poslední území v etn. Hodkovic nad Mohelkou a českého Dubu. Od českého Dubu postupovalo vojsko ke Starému Dubu a Modlibohovu s celou pohotovostí. *š Vpředu jeli na motorkách, jeli koňmo, pěší, jely dle la, tanky a vozy s municí.*⁷⁶ U dvora ve Starém Dubu málem došlo ke konfliktu s československou finanční stráží, nakonec ale bylo vojsko vpuštěno i do českých vesnic Modlibohov, Rozstání, Hodek a Hořeňových Pasek.⁷⁷ Vesnice Javorník, Světlá pod Ještědem, Proseč pod Ještědem a Vlčtín zůstaly nezabrány a obyvatelé byly odiznovány šod svatě, protože územím nevedla žádná silnice.⁷⁸ *šTak ka vichni uitelé ode-li, takže se ve kolách nevyužoval.* Na vrcholu Horky byl vztyčen hákový kříž.⁷⁹ Byly vytyčeny nové hranice táhnoucí se od Rozstání podél vrcholu Horky až po Domaslavice a v Javorníku byl zřízen český celní úřad.⁸⁰ K úpravám hranice a zabránění vývoje jmenovaných vesnic došlo 24. listopadu 1938. Toho dne se dosavadní starosta a správce školy v Javorníku Bedřich Eisenbarth odstěhoval do Turnova. Od začátku roku 1939 byly zavedeny potravinové lístky a od listopadu 1939 i tzv. –atenky a lístky na látky pro ošacení.⁸¹

Kronikářka Anna Sluková psala ve válečné době kroniku tajně, brzy ji však musela pečlivě uschovat: *šDalší záznamy od r. 1941-1945 jsem nemohla zaznamenávat, neb jsem kroniku po léta válečná měla pečlivě schovanou, protože v mecké úřady, kterým jsme po dobu války podléhali, přišlo trestali.*⁸²

Od února 1945 bylo slyšet bombardování. *š13. února bylo slyšet asi o jedné hodině po půlnoci velký výbuch, až se země otřásla. Na obloze byla na západ asi 6-8 minut vidět veliká záře jako od požáru. To prý vyhodili do povětří munici skladiště.*⁸³ Přicházející uprchlíci z Vratislavi a Litavy byly znamením ustupující německé armády a po pátku konce války.⁸⁴

V květnu 1945 vše šlo k ústupu německé armády. Byly slyšet ohlušující rány děl, zvuky tankové techniky a ruch pohybujících se vozidel. Německé vojsko se zbavovalo a znehodnocovalo munici i techniku, aby nepadlo do rukou postupující Rudé armády. *šPo silnicích ležela auta převržená i rozbitá, auta osobní i nákladní byla ničená i*

⁷⁶ Tamtéž, s. 193.

⁷⁷ Tamtéž, s. 191-193.

⁷⁸ Tamtéž, s. 191.

⁷⁹ Tamtéž, s. 195.

⁸⁰ Tamtéž, s. 199.

⁸¹ Tamtéž, s. 211.

⁸² Tamtéž, s. 233.

⁸³ Tamtéž, s. 242-243.

⁸⁴ Tamtéž, s. 243-244.

*pálena.*⁸⁵ Poslední dny války byly v Podještědí hodně vypjaté, plné strachu a nejistoty. Bezprostřední blízkost válčné fronty a noční nálety zaručily nezajištěné klidné spaní. Ustupující a neorganizované přecházející německé vojsko vyvolávalo obavu před rabováním a vichni se raději zdržovali doma ze strachu před zbranmi přecházejících vojáků. Rudá armáda přišla do obcí okolo Modlibohova 10. května 1945 smrem od Světlé pod Ještědem.⁸⁶

3.4 Od vyhnání Němců po rok 1960

V době před válkou problémy s Němci v okolních vesnicích nebyly, naopak docházelo k tzv. handlům, kdy české děti našly bydlely v německých rodinách a navštěvovaly školy s německým vyučovacím jazykem a naopak.⁸⁷ Některé rodiny byly smíšené, i proto probíhal odsun organizovaný a klidně. Příkladem tohoto procesu byl zaznamenaný i Modlibohov. 7. ledna 1946 fládal německý občan obce Hugo Koček o uznání československé státní příslušnosti. Bylo potvrzeno, že jmenovaný nikomu po dobu okupace svým chováním neublížil. 6. dubna 1946 se rozhodovalo o konfiskaci jeho majetku. Přestože nikdo v obci neměl námitek proti jeho chování za války vůči českému obyvatelstvu, celá věc se alibisticky předala Okresnímu národnímu výboru v Turnově, aby věc rozhodl.⁸⁸ O výsledku kauzy však prameny mlčí. Věchna sporná nařízení místních národních výborů o odsunu byla totiž předkládána Okresnímu národnímu výboru v Turnově.

Nucené stěhování Němců způsobilo pokles počtu obyvatelstva, kterému pomohlo i stěhování českých rodin za lepšími podmínkami do pohraničí.⁸⁹ Tento proces zapříčinil i úbytek dětí kolou povinných, například v Javorníku se vystěhovalo celkem 25 rodin v počtu 95 lidí, a proto byla zdejší škola pro nedostatečný počet žáků uzavřena a ty i zbylé děti byly přiděleny do školy v Modlibohově.⁹⁰

Zavedení elektrifikace do obce Modlibohov, pro kterou byl založen fond již v roce 1929, nebyl do začátku 2. světové války pro nedostatek finančních prostředků realizován. K elektrifikaci došlo až během okupace. Za války paradoxně došlo v obci

---

⁸⁵ Tamtéž, s. 252.

⁸⁶ Tamtéž, s. 257.

⁸⁷ EISENBARTH, S.: *Javornická škola*, In: Sdružení rodáků a přátel kraje Karolíny Světlé, Zpravodaj, 55 (dále jen *Javornická škola*), s. 4.

⁸⁸ SOKAL, nezpr. fond AOM, *Protokol ze schůzí obecního zastupitelstva 1932-1950*, 7. ledna a 6. dubna 1946.

⁸⁹ ANDRŮŠ, R. a kol.: *Český Dub*, s. 78.

⁹⁰ SOKAL, nezpr. část fondu AOJ, *Obecní kronika 1925-1955*, s. 264.

Modlibohov k zvelebení hospodářství, k opravám budov, zavedení nových strojů a podobně.⁹¹

V březnu roku 1947 se rozhodlo o zřízení obecního telefonu v domácnosti jednoho místního obyvatele a v roce 1950 bylo schváleno veřejné osvětlení v obci.⁹² Dne 29. listopadu 1957 se konala ustavující schůze Jednotného zemědělského družstva. Do JZD vstoupili a přičlenili se dva malé vesničky zemědělské obce. Celkem 44 členů.⁹³ Od 1. července 1960 došlo k územní reorganizaci, obec nyní zahrnovala osady Modlibohov, Sobákov a Starý Dub. Celé eskodubsko bylo nově přiděleno k okresu Liberec a včleněno do kraje Ústí nad Labem. Dosavadní okres Turnov byl zrušen.⁹⁴

3.5 Sbor dobrovolných hasičů Modlibohov

První zmínky o zakoupení hasičského náčiní jsou z roku 1898.⁹⁵ Zpočátku byla výbava sboru skromná, při kontrole hasičského náčiní bylo zaznamenáno osm košíků pro nošení vody, jeden flebík a dva háky. Úlohou tohoto náčiní bylo u domu č. p. 5. Po požáru domu Petra Kočka byla požadována doba od 15. září 1914 zavedena noční hlídka, na které se střídali obyvatelé obce.⁹⁶ 28. října 1930 bylo rozhodnuto o stavbě hasičské klenby a odhlasováno rušení obce za příjmu sboru dobrovolných hasičů na další vybavení v hodnotě 45 000 Kč. V roce 1931 žádají hasiči obec o příspěvek na stříkačku.⁹⁷ Následky požáru v obci byly v té době tragické, a proto obec alespoň dobrovolně přispívala na základní vybavení postříleným, kterým ohně vyloučila.

---

⁹¹ SOkAL, nezpr. fond AOM, *Protokol ze schůze obecního zastupitelstva 1932-1950*, 3. srpna 1946.

⁹² Tamtéž, 2. března 1947 a 7. září 1950.

⁹³ SOkAL, fond OTM, *Kronika let 1946-1961*, s. 65.

⁹⁴ Tamtéž, s. 71-72.

⁹⁵ SOkAL, nezpr. fond AOM, *Protokol ze schůze osadního zastupitelstva 1897-1931*, 22. května 1898.

⁹⁶ Tamtéž, 10. května 1914.

⁹⁷ Tamtéž, 15. listopadu 1931.

4 ^{TM}kolní budova a materiální vybavení

š í c. k. zemská –kolní rada povolila dne 15. prosince roku 1874 z ízení samostatné jednot ídní –koly v Modlibov a p í–kolila sem Modlibov, Sobákov a díl Rozstání.õ⁹⁸ Podle pozd ji p idaných opis do –kolní kroniky bylo takto rozhodnuto o z ízení místní –koly.

^{TM}kola byla vybudována na malém obecním pozemku zhruba 100 metr od hlavní komunikace. Pozemek, na n mfl je –kola postavena, není velký. Ke –kole p iléhá malá zahrádka, která spolu s litinovým k íflem tvo í malou náves. P dorys –koly je zhruba 8x20 metr , budova je rozd lena vstupní chodbou na dv stejné ásti. Vstup do budovy zdobí p kné masivní dve e se sv tlíkem, které v nedávné dob pro–ly rekonstrukcí. Místnost pro vyu ování disponuje –esti okny pro dostate ný p ísun denního sv tla. Druhá strana budovy ukrývá bývalý u ítel v byt, pozd ji sídlo místního národního výboru. Je len n p í kami na t i nestejn velké pokoje. Na konci chodby je sociální za ízení a prostory pro uskladn ní topiva. Podkrovní patro nebylo afl do n kolika posledních let fungování –koly vyu ííváno, pak byla v podkroví vybudována obecní knihovna a místnost pro editele –koly.

^{TM}kolní budova byla postavena v roce 1878. Byla vysv cena P. ^{TM}orejsem, fará em ze Sv tlé, konkrétn 27. íjna odpoledne. P í této p íleflitosti fará p ípomenul význam této budovy pro obec. U ítel Jan Horák pod koval za finan ní podporu poskytnutou státem a ob ané pak jako vyjád ení dík provolávali š *Sláva*õ císa í Franti–ku Josefovi I.⁹⁹

Jífl od postavení nové –koly m la budova problém s vlhkostí zdí a tím i s plísn ími. Za –kolou totiž v t sné blízkosti protéká potok. V roce 1885 se liberecký léka p í kontrole budovy vyjád il o u ítelov bytu takto: š í *to není fládný byt pro u ítele, a tu fle nemohou býti nikdy malé d ti.*õ¹⁰⁰ O prázdninách –kolního roku 1884/1885 byla –kola kv li vlhkosti rekonstruována. Byl vym n n –kvárový podklad a podlaha ve t íd , v u ítelov byt byla opravena podlaha a dve e a omítky byly o–et eny proti plísn í.¹⁰¹ O prázdninách roku 1889 byla vymalována u ebna i u ítel v byt.¹⁰² V zá í 1890 byla –kolní budova opat ena hromosvodem a západní polovina st echy byla nov pokryta

⁹⁸ SOkAL, fond OT^{TM}M, *Pam tnice –koly 1878-1911*, s. 115.

⁹⁹ Tamtéfl, s. 3.

¹⁰⁰ Tamtéfl, s. 12.

¹⁰¹ Tamtéfl, s. 15.

¹⁰² Tamtéfl, s. 24.

anglickou červenou barvou. Opětovné problémy s vlhkostí přinesly v roce 1892 místní –kolní rada k usnesení, aby byl postaven trávník odvádějící vlhkost od budovy.¹⁰³

Budova po několika letech užívání potřebovala drobné opravy. Například pro –kolní rok 1894/1895 byly namalovány hlavní dveře a tabule a byl postaven plot za –kolou. Po tomto –kolním roce nechala místní –kolní rada opatřit vymalovat uvnitř a vybourat přístřeší mezi kuchyní a kvelbíkem.¹⁰⁴ Výmalba a drobné opravy pak probíhaly v pravidelných intervalech. 5. srpna 1884 zasedla místní –kolní rada na žádost správce –koly –kolní zahrádku přistavět na jižní straně budovy v místě, kde stával kůl. Kůl byl přeložen dále od –koly a byl obrácen k cestě.¹⁰⁵ Zahrada sloužila pro výuku, ale také užití pro jeho potřebu. Roku 1885 byl osázen břevnem naproti –kole tuzemskými i cizími keři a tím se zvýšila možnost pestřejšího výkladu.

Budova ať na pravidelnou údržbu ve formě nutných oprav např. střešy, obmývacího vybavení i nové výmalby nedoznala v těchto letech ve smyslu rozsáhlejší rekonstrukce po celou dobu existence –koly. Až na jaře roku 1951 se konaly práce na novém kabinetu a pokoji pro editore –koly v podkroví. Práce byly na podzim roku 1951 dokončeny a místnost v přízemí –koly byla zařízena jako ústředí místního národního výboru.¹⁰⁶

Roku 1955 bylo započato s budováním –kolního hřiště o rozměrech 40x20 m. V budování hřiště bylo pokračováno i v dalším roce, ale vzhledem k nepříznivě působícímu počasí a opoždění zemědělských prací nebylo dokončeno.¹⁰⁷ Pamětník tohoto počinu Arnošt Drapák situaci vysvětluje takto: *Štátní úřad rozhodl, že si na pozemku nad –kolou uděláme svépomocí takový hřiště. Byl to mírně svažitéj pozemek, taková louka. Rozhodl, že si to vlastníma silama srovnáme rejsem. Víme, že jsme toho udělali asi polovinu, a pak z toho sešlo, víc už jsme tam jaksi nechodili, takže se to neuskutečnilo, ale myslím, že to byl dobřej záměr.*

4.1 Úvahy nad novou –kolní budovou

První náznaky diskuse o rozšíření budovy z důvodu velkého počtu návštěv –koly se objevují od –kolního roku 1897/1898. V té době se místní –kolní

---

¹⁰³ Tamtéž, s. 33.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 40.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 11-12.

¹⁰⁶ SOKAL, fond OTM, *Kronika –koly 1946-1961*, s. 41.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 54 a 58.

rada na dotázání okresní –kolní rady rozhodla, že s plánem stavby –koly nemůže souhlasit, protože se obávala neúměrných nákladů s ní spojených.¹⁰⁸

Pronájem nové –kolní místnosti od –kolního roku 1902/1903 v blízkém domě . p. 27 z důvodu rozšíření –koly z jednotlivé na dvojitou znamenal další výdaje na pořízení hmotné výbavy –koly. Truhlář z Kotle byla zadána objednávka na nové lavice, tabuli a další potřebné věci pro výuku. Od –kolního roku 1903/1904 vypracovávala místní –kolní rada plány na přestavbu –koly. Protože pozemek okolo –koly byl dost stísněný, museli by –kolu rozšířit o první patro. To však nedovolovaly obvodové zdi, a proto rada s ohledem na možné budoucí rozšíření –koly na trojitou zašla plánovat stavbu nové –koly na jiném pozemku.¹⁰⁹ V novém –kolním roce vytipovala několik pozemků pro novou –kolu, byly vypracovány plány budovy a stanoven i přibližný rozpočet. V této době byl jako vhodný navržen pozemek paní Vondrákové, který byl od přivodní polohy –koly poměrně vzdálen, ale jiný vhodný pozemek blíž staré –kole majitel nechtěl prodat. Proto všichni členové místní –kolní rady ať na jednoho návrh podpořili.¹¹⁰ Avšak nakonec po úspěšném orodování u majitele pozemku blíž staré –kole byly podpořeny oba návrhy a oba pozemky schváleny úřední komisí. Byla určena maximální částka pro stavbu –koly 24 000 K. Výkupní cena pozemku blíž staré –kole byla stanovena na 10 K za tvereň sáh, místní rada však s ohledem na omezený rozpočet s touto částkou nemohla souhlasit a o pozemek paní Vondrákové přestal být zájem kvůli velké vzdálenosti od přivodní polohy –koly.¹¹¹

Hledání pozemku bylo bezvýsledné tedy bu kvůli ceně, nebo nevhodnosti místa. Ve –kolním roce 1906/1907 aktivita ohledně výstavby nové –kolní budovy postupně oslabovala, docházka na schůzky místní –kolní rady nenasvědčovala o velkém zájmu členů pro novou stavbu, i proto se snažili vybrat místo na jeden rok pozastavit.¹¹² Roku 1908 si i sousední obec Javorník podává žádost o stavbu nové jednotlivé –koly, tím by ale docházka do modlibohovské –koly byla oslabena o dle části Javorníka o štraflky.¹¹³

Po letech váhání byl zakoupen jiný pozemek odpovídající všem požadavkům pro výstavbu nové –koly od pana mlynáře Pluhaře a byl schválen komisí i obecním zastupitelstvem v Rozstání. Proti tomuto pozemku podali sobákovští občané protest

¹⁰⁸ SOkAL, fond OTM, *Pamětnice –koly 1878-1911*, s. 57.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 75.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 78.

¹¹¹ Tamtéž, s. 81.

¹¹² Tamtéž, s. 102-103.

¹¹³ Tamtéž, s. 114.

k zemské –kolní radě a proto flovali p vodní návrh i p es jeho vysokou cenu, av–ak jejich snaha byla bezvysledná.¹¹⁴

Afl ve –kolním roce 1909/1910 za aly práce na nové –kole. Byl odm en a vyty en pozemek a zhotoven situa ní plán. Pozemek nav–tivil i švrchní inflelýr ^{TM}Majer z Ji ína, aby prohlédl nové místo a zhotovil vzorný plán pro novou –kolu. Jest nad je, fle v p í–tím –kolním roce p ikro í se jifl ku stavb .¹¹⁵ P vodní majitel pozemku mlyná Josef Pluha z ídil k místu kamenný most p es potok. Vyhotovení plán bylo zadáno staviteli Josefu Rybá ovi z Kn fli ek, celá v c ale narazila na rozpo et povolený místní –kolní radou, proto se hledal jiný stavitel.

Do konce –kolního roku 1910/1911 nedo–lo k dohod .¹¹⁶ Stavbu provázely dal–í odklady a prostoje. Dlouholeté neshody, nerozhodnost a finan ní limity zp sobily, fle nová –kola v Modlibohov í p es up ímnou snahu hlavn ídícího u ítele Bou–ky nikdy nebyla postavena. Místní byly p edstifleny svými sousedy z Javorníku a po et d tí ve –kolní obci za al stagnovat. Nebylo tedy dal–ího d vodu ke stavb v t–í –koly.

Zastupitelstvo Javorníku podalo roku 1908 fládost o vy–kolení ze –kolní obce sv telské a pro ísla popisná 8-12 (Straflky) vy–kolení ze –kolní obce modlibohovské.¹¹⁷ fládost jim nebyla povolena a tak fládali alespo o exposituru –koly sv telské v obci. Ta byla povolena v roce 1911, a vyu ování za alo od 11. ledna 1913.¹¹⁸ Vytrvalá snaha o z ízení samostatné –koly ásem nesla ovoce, a proto od –kolního roku 1924/1925 byla z ízena nová –kolní obec Javorník s jednot ídní –kolou.¹¹⁹ Jednání o nové –kolní budov se dobrala konce a 28. íjna 1927 byla konána slavnost u p íleflitosti položení základního kamene –koly.¹²⁰ Slavností otev ení nové –kolní budovy 2. zá í 1928 za al –kolní rok 1928/1929.¹²¹

4.2 ^{TM}Kolní knihovna a u ební pom cky

Od za átku vyu ování v Modlibohov byly vedeny p esné zápisy o tom, kolik knih se ve –kolní knihovně nachází. Byla d lena na knihovnu flákovskou a u ítelskou. Z po átku vykazovala skromný po et knih. Postupn se hlavn díky dar m místních lidí i nakladatel –kolní knihovna plnila. Pro ilustraci uvádíme pár p íklad . 5. íjna 1891

¹¹⁴ Tamtéfl, s. 126.

¹¹⁵ Tamtéfl, s. 133.

¹¹⁶ Tamtéfl, s. 138.

¹¹⁷ SOKAL, nezpr. ást fondu AOJ, ^{TM}Kolní kronika 1924-1938, s. 5.

¹¹⁸ Tamtéfl, s. 15.

¹¹⁹ Tamtéfl, s. 25.

¹²⁰ Tamtéfl, s. 42.

¹²¹ Tamtéfl, s. 53.

daroval pan M. Knapp, knihkupec v Karlíně, 16 knih do obecní knihovny.¹²² Ve školním roce 1895/1896 v novém fara z Ose ně n kolik knih do školní knihovny, podobně přispěl i Bohumil Bouška, v té době uitel ze Vělebic, a knihy byly také darovány místní školní radou, Národní jednotou severočeskou a dalšími organizacemi.¹²³

Jiří zmínovaný uitel Bouška, který později získal místo řídícího uitele na místní škole se dále staral o údržbu knihovny. Provedl její přestavbu, vyadil staré knihy a knihy, které ji přinesly opravit.¹²⁴ Ve školním roce 1909/1910 provedl revizi flákovské knihovny, byly poskytnuty nové knihy od místních i nakladatelů, z kterých knihy v etnografických byly opraveny a dány do vazby. Spousta knih nevhodící se obsahem pro tehdejší dobu i rozpadající se opotčením byla stažena.¹²⁵ V této revizi a obnovování knižního fondu z důvodu nevhodnosti, zastaralosti i opotčení knih se provádělo přibližně každých deset let. Zvláště po skončení obou světových válek došlo k revizi a v kterých knihách byly dokoupeny nové knihy a časopisy.

Řádná výuka se neobešla bez potřebných pomůcek. Každoročně byly chudě dříve obdarovány sešity a dalšími pomůckami. Místní školní rada na to myslela v rozpočtu. Pro ilustraci oproti pár příkladů. 5. prosince 1890 daroval škole pan hostinský v Českém Dubě František Kolomazník vycpanou sojku. Po letech fládností opatřila místní školní rada škole potřebným technickým náadím.¹²⁶ 8. září 1891 daroval pan František Kreidl, továrník a obchodník s fyzikálními stroji a technickými pomůckami z Prahy, fyzikální pomůcky v ceně 10 zl.¹²⁷ V roce 1892 daroval Al. Hynek, obchodník v Praze, veliký počet sešitů pro chudé fláctvo, místní školní rada koupila obraz Císařovny z rodu Habsburského od roku 1273.¹²⁸ Roku 1892 darovala Okresní školní rada v Turnově fyzikální přístroje v ceně 9 zl. a téhož roku darovala obrazy na vyučování šití *lov dyň* a knihy do flákovské knihovny v ceně 5 zl.¹²⁹ Ke kuriózním darům patřila například dunajských obrázků nebo dar *škoro dospělá zmije*.¹³⁰

¹²² SOKAL, fond OMM, *Pamětnice školy 1878-1911*, s. 30.

¹²³ Tamtéž, s. 50.

¹²⁴ Tamtéž, s. 100.

¹²⁵ Tamtéž, s. 129-130.

¹²⁶ Tamtéž, s. 26-27.

¹²⁷ Tamtéž, s. 29.

¹²⁸ Tamtéž, s. 31.

¹²⁹ Tamtéž, s. 33.

¹³⁰ SOKAL, fond OMM, *Kronika školy 1911-1926*, s. 43.

Koncem kolního roku 1949/50 byl zakoupen z dar rodi a příspěvc kolý, příspěvku místní osvětové rady a kolního fondu projekční přístroj na úzký film.¹³¹ Ve stejném kolním roce byl ozvučen a v květnu 1950 se uskutečnilo první promítání zvukových filmů. Ředitel kolý Eisenbarth byl na šestidenním kursu pro promítání zvukových filmů.¹³² V dalším kolním roce se rodi eflák rozhodli zakoupit rozhlasový přijímač, krajský národní výbor poskytl elektrický gramofon a začali se organizovat sbírky gramofonových desek.¹³³

---

¹³¹ SOkAL, fond OTM, *Kronika kolý 1911-1926*, s. 25.

¹³² Tamtéž, s. 30.

¹³³ Tamtéž, s. 34.

5 U itelé

Povolání u itele si mohl zvolit každý, pouze u správce –kol se do vzniku SR pořadovala náboženská způsobilost. Na volná místa se vypsali ve stejný konkurz, místní –kolní rady podávaly doporučení okresní –kolní radě a ta zatím (provizorně) ustanovovala u itele do jednotlivých –kol, definitivně je jmenovala ať zemská –kolní rada po návrhu okresní.¹³⁴

Natrvalo ustanovení u itelů (případně jejich pozstalí) minimálně po deseti letech služby právo na penzi, na plnou penzi však dosáhl ať po čtyřicetiletém působení v profesi od zkoušky u itelské způsobilosti.¹³⁵ Správce minimálně dvou a více řádných –kol náležel titul řádných u itelů. Pokud byli na –kole alespoň dva u itelů, konaly se porady u itelského sboru, které se svolávaly každý měsíc. V nově se pedagogickým v čem, –kolní administrativě i dalším vzdáváním u itelství. Vedle –kolních porad se každoročně pořádala okresní u itelská konference pod patronací okresního inspektora. Jednou za deset let se konala zemská u itelská konference.¹³⁶

Využívání ručních prací obstarávaly tzv. industriální u itelky. Zpočátku tato pozice byla velmi málo placená. U itelská profese byla v této době hlavním doménou mužů. Se změnou společenskou se pomalu měnila i tato oblast, avšak ať do počátku 20. století bylo v Rakousku stanoveno, že u itelky se nesmí provdat (tzn. celibát u itelek), nebo se před sňatkem musely vzdát u itelské profese.¹³⁷ Využívání náboženství prováděli ať na výjimky sami představitelé katolické církve, později i církve evangelické.

5.1 U itelské instituce

Počátky zakládání ústavů pro kvalifikaci u itelské profese lze hledat už v druhé polovině 18. století za dob Marie Terezie. Podstatných změn ve vzdáváním u itelů se dosáhlo ať říšským –kolním zákonem z roku 1869. Byly vytvořeny čtyřleté vzdávací ústavy, rozděleny podle pohlaví žáků na mužské a ženské, k nim byly přidány cvičné obecné –koly. Poskytovaly tento obsah vzdávání: náboženství, vychovatelství a nauka vyučovací, historie a pomocné vědy historické, mluvnice, písemnost, literatura, matematika, geografie a historie, nauka o ústavě vlastenecké, polní hospodářství, psaní,

---

¹³⁴ KÁDNER, O.: *Vývoj*, s. 145-146 a 150.

¹³⁵ Tamtéž, s. 149.

¹³⁶ Tamtéž, s. 150,152.

¹³⁷ Tamtéž, s. 150.

kreslení, hudba a tělocvik. Podmínkou přijetí byl věk (dokonalý patnáctý rok), dobrý zdravotní stav, mravní bezúhonnost a náležitě připravené vzdělání (znalosti z nižší reálné školy nebo z nižšího gymnázia).¹³⁸ U itelská příprava byla bezplatná, uzavřená maturitní zkouškou, po níž bylo vydáváno vysvědčení dospělosti opravující k došnému ustanovení na obecnou školu. Aby se absolvent stal definitivním učelem na které škole, musel se po minimálně dvouleté praxi podrobit ještě zkoušce u itelské způsobilosti, na kterou se však připravoval ufl sám.¹³⁹ Další vzdělávání učitelů bylo podporováno pedagogickými časopisy, učitelskými knihovnami a konferencemi.¹⁴⁰ Místní učitelské knihovny byly vybaveny poměrně slušně, nákladné a odborné knihy byly ke studiu k dispozici v okresních knihovnách.¹⁴¹

Při flenských pedagogických byly připojeny ještě kurzy pro přistoupky, jim sloužila tzv. detská zahrádka či mateřská škola.¹⁴² Vzdělání učitelů ručních prací záleželo většinou na vlastní invenci, nebo se fleny zúčastňovaly ročních kurzů při flenských učitelských ústavech. Mohly to být dívky minimálně sedmnáctileté, bezúhonné a tělesně způsobilé, které prokázaly určitou znalost ručních prací.¹⁴³

*Štátným ustanovením z roku 1919 byly tyto leté učitelské ústavy vleneny administrativně do systému státních škol po bok gymnázií a reálky.*¹⁴⁴ Do okupace bylo na území

SR okolo 65 učitelských ústav. Legislativa ohledně učitelských ústav zůstala i přes kritiku stejná od dob mocnášství.¹⁴⁵ V roce 1930 a 1931 se zřídily Státní pedagogické akademie v Bratislavě, Praze a Brně. *Štátní pedagogické akademie byly jednoleté nástavby pro absolventy státních škol. Samy rovněž poskytovaly maturitu.* Tento kurz byl poměrně intenzivní, zaručoval kvalifikovanou výuku pedagogiky a psychologie a znamenal nesporný krok vpřed. *Akademie byla vlastně jediným reformním aktem, který se v této státu podařilo uplatnit.*¹⁴⁶

Po druhé světové válce byly dekretem prezidenta Beneše o vzdělání učitelstva a následně zákonem o pedagogických fakultách z roku 1946 vytvořeny podmínky pro vysokoškolské vzdělání učitelů a neuvážleny byly zrušeny učitelské ústavy.¹⁴⁷ Později se

¹³⁸ VÁŇOVÁ, R. a RÝDL, K. a VALENTA, J.: *Výchova a vzdělání*, s. 12.

¹³⁹ KÁDNER, O.: *Vývoj*, s. 219.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 205.

¹⁴¹ AFRÁNEK, J.: *Školy české*, s. 301.

¹⁴² Tamtéž, s. 290.

¹⁴³ KÁDNER, O.: *Vývoj*, s. 222.

¹⁴⁴ VÁŇOVÁ, R. a RÝDL, K. a VALENTA, J.: *Výchova a vzdělání*, s. 295.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 296.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 301.

¹⁴⁷ BOHÁČ, A. a kol.: *Dějiny školství v Československu 1945-1975*, I. díl, Praha 1982

muselo do něho ustoupit od vysokoškolského vzdělání, protože vznikala stále vzrůstající nedostatek učitelů 1. stupně. Vše bylo upraveno až v roce 1959 vznikem pedagogických institutů. Pedagogické fakulty se v této době soustředily spíše na dodávání vzdělání jiným učitelům a učitelům 2. stupně.¹⁴⁸

5.2 Platby a výhody

Společenské postavení učitele se zvyšovalo po roce 1869 tím, že učitel již nemusel vybírat peníze od rodičů tímto kolou povinných, ale byl placen od státu.¹⁴⁹ Jak už to tak ve školství bývá, učitelská profese nebyla nikdy výborně finančně ohodnocena. Obecné zvyšování platů znamenalo alespoň malé zlepšení socioekonomické situace rodiny učitele. Ke konci 19. století platil v Rakousku systém místních platových tříd. Například rok 1887 znamenal revizi učitelských platů, který se ale odvíjel od spousty faktorů. Měl být brán zohledněn:

- 1) *podle hustoty obyvatelstva,*
- 2) *drahotným poměrem,*
- 3) *ke prospěchu a obchodu.*

Takzvané *šdrahotní poměry* se určovaly z průměrné ceny v cílových cenových třídách v letech 1881-1885. Místní školní rada to vykreslila takto: *š1 kg hovězího masa 60 kr., vepřového 68 kr., 1 q flítky 9 zl., 1 q pšenice 10 zl., 1 hl žemlé 2 zl. 20 kr., 1 m dříve mletého 5 zl., 1 q uhlí hrdého 1 zl. 10 kr., černého 1 zl. 50 kr., 1 kg petroleum 28 kr. V místě není žádný podnik pro myslivý, ale v blízkém Dubu, vzdáleném 3 km, jest tkalcovna a tiskárna, ze které těm vichni obyvatelé erpají výživu, jiní živí se obchodem, donášejí do Liberce máslo a ovoce. Rolník jest v místě jen 6 a to je těch malých. Jedno vejce stojí průměrně 3 kr., flejdlík mléka 3 kr. a jeden kilogram másla 1 zl. 20 kr.*¹⁵⁰ Modlibohov se tak řadil do poslední čtvrté platové třídy.

Pro ilustraci tehdejší učitel v Modlibohově v roce 1883 dostával 450 zlatých ročně.¹⁵¹ Za roční mzdu si tedy mohl koupit buď 15 000 vajec, nebo 750 kg hovězího, nebo necelých 410 q hrdého uhlí, nebo 5 310 l mléka (flejdlík = 0,354 l), nebo 375 kg másla.

Další zvýšení mezd pak přichází 1. ledna 1890. Vichni učitelé čtvrté platové třídy dostali osobní příspěvek 100 zl., díky čemuž se otevřela cesta ke zrušení celé platové

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 25.

¹⁴⁹ VÁŇOVÁ, R. a RÝDL, K. a VALENTA, J.: *Výchova a vzdělání*, s. 14.

¹⁵⁰ SOKAL, fond OTM, *Pamětnice školy 1878-1911*, s. 19.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 141.

tídy a tak byl učiněn krok k jednotnému platu, o který se učitelé snažili.¹⁵² Od roku 1894 jsou školní obce rozděleny do pětiletých a podle toho učitelé finančně ohodnoceni. Modlibohov spadl do páté platové třídy o slušném 500 zl. a funkčním příplatku 80 zl.¹⁵³

Po vzniku SR o výši platu rozhodovala kvalifikace a služební stáří (příplatek obvykle každých pět let). Platy se skládaly ze *slušného* základní plat, *inovného* tzv. *šdrahotní p íplatek* a ocenění nároční výuky na té které škole, *výchovného* rodinné péřavky, a služebních a editelských příplatek a odměn za přesasy.¹⁵⁴ Speciální formou platu byla *adjuta* základní plat učitelských kateřel na obecné škole po dobu tří let. Polovinu této doby získávali odměnu ve výši 11 100 Kč s, v druhé polovině dostávali 12 300 Kč s, ale to pouze v případě, že využívali v místech spadajících do A kategorie (Praha, Brno, Bratislava). V obcích nad 25 000 obyvatel (B kategorie) to bylo o 4% nížší, v obcích nad 2 000 obyvatel (C kategorie) o 8 % nížší a v menších obcích (D kategorie) o 12 % nížší. Učitelé dosazení do škol natrvalo byli zařazení do jedenácti platových stupňů s automatickým postupem po letech. V prvním stupni měl učitel elementární školy roční příjem 9 000 Kč s, příjem pak úměrně stoupal až na 27 600 Kč s ročně. Učitelky ručních prací měly 10 platových stupňů, začínaly na 9 000 Kč s a desátý stupeň odpovídal 24 000 Kč s ročně.¹⁵⁵

inovné bylo stanoveno podle místa školy opět podle stejných kategorií. A 4 800 Kč s, B 4 080 Kč s, C 3 360 Kč s, D 2 640 Kč s ročně. Učitelky ručních prací dostávaly A 4 200 Kč s, B 3 576 Kč s, C 2 940 Kč s, D 2 316 Kč s ročně. *Výchovné* bylo při jednom dítěti 1 800 Kč s, při více dětech 3 000 Kč s ročně. Příplatek za vyučování nad rámec vyučovací povinnosti byl 100 Kč s ročně za 1 hodinu, což nebylo pro učitele zajímavé.¹⁵⁶

Opět pro ilustraci uvádíme kupní sílu učitele na obecné škole v roce 1937. Ceny se pohybovaly v těchto hladinách: vejce 0,60 Kč s, 1 kg hovězího 13,30 Kč s, 1 q hnědého uhlí 21,10 Kč s, 1 l mléka 1,45 Kč s a 1 kg másla 16,50 Kč s.¹⁵⁷ Modlibohovský učitel spadl do kategorie D obec pod 2 000 obyvatel. Konkrétní případ učitele neznáme, ale za předpokladu, že by měl například praxi 12 let, by spadl do pátého

¹⁵² Tamtéž, s. 25.

¹⁵³ Tamtéž, s. 36.

¹⁵⁴ MORKES, F.: *Postavení učitele v pedemnichovském Československu*, Praha 1994, s. 14.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 14.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 15.

¹⁵⁷ BARTOŠ, J. a TRAMPL M.: *Československo 1918-1938. Fakta, materiály, realie.*, Olomouc 1991, s. 78.

platového stupně. Jeho základní roční plat by tedy činil 16 200 Kč. Po přidání *inovného* (kategorie D) by výplata činila 18 516 Kč. Za roční mzdu si tedy mohl koupit 30 860 vajec, 1 392 kg hovězího, 877,5 kg hnědého uhlí, necelých 12 770 l mléka, nebo 1 122 kg másla. Zdá se tedy, že si uitel za první republiky polepšil. Jakékoli srovnání je ale velmi obtížné, jde pouze o přibližný odhad, abychom neuváděli jen nic neříkající čísla.

Správce dvou a více třídních kole byl podle potřeby také placen. Správci kole měli právo na byt. Pokud to bylo možné, nacházel se ve kolešní budově. Měl mít alespoň dva pokoje a kuchy. Nájem a náklady na bydlení se odečítaly od jeho příjmu.¹⁵⁸ U itelská profese skýtala i výhodu slevy na železnici.¹⁵⁹ Jednotliví správci kole v Modlibohově měli k dispozici byt 2+1 umístěný ve kolešní budově a také jej využívali.

Nový platový řád byl vydán roku 1950 a dělil všechny uitele do čtyř platových tříd, pátá třída byla vyhrazena vysokým koleům. Platové postupy byly vždy po pěti letech. Postup byl ale možný pouze tehdy, jestliže uitel prokázal *švýčí politickou a odbornou způsobilost a dobré pracovní výsledky.* Po nové reformě v roce 1953 si uitelé o postup do vyšší platové třídy museli zažádat a podstoupit hodnocení, které prováděl ředitel a inspektor. Rozhodnutí dělalo příslušný odbor národního výboru. Hodnotil se uitel v politický a odborný vstoup (účast na koleních, přednáškách apod.) a výsledky výchovně vzdělávací práce. Od roku 1956 se zavedl nový systém. Byly to i platové třídy (u uitelů 1.-5. ročníku, u uitelů 6.-8. ročníku, u uitelů 9.-11. ročníku). Uitelé se pak podle kvalifikace dělali na skupinu A a B (skupina B s nižší kvalifikací, a proto s nižším platem).¹⁶⁰

5.3 Porady u itelského sboru

Porady u itelského sboru byly povinné logicky pouze ve více třídních kolech, kde působil více jak jeden uitel. V roce 1902 bylo povoleno zřízení druhé třídy při Obecném kole v Modlibohově. Dochované zápisy o poradách mají poměrně jednotnou osnovu. Začínají 2. prosince 1902, v měsíčních intervalech popisují dění na kole a končí zápisem mimořádné u itelské domácí porady dne 27. června 1925 o propouštění výchovců.

¹⁵⁸ KÁDNER, O.: *Vývoj*, s. 148.

¹⁵⁹ MORKES, F.: *Postavení u itele v předmnichovském Československu*, Praha 1994, s. 24.

¹⁶⁰ MORKES, F.: *U itelské platy, evergreen n kolika století*, U itelské noviny .22/2005, dostupný online 3. 4. 2012 na <http://ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=2743&PHPSESSID=9c01640d005f3075c3330900cf5faed2>

Porady sloužily jako informativní setkání u itel , e-ily prosp chové záležitosti. etl se vládní š V stník, vy izovala se do-lá korespondence od jiných -kol i Okresní -kolní rady v Turnov . Byly dobré i k vzájemným doporu ením u itel , jak zlep-ít i ozvlá-tnit výuku, které u itelé erpali z u itelských asopis a jiných materiál . Rady se týkaly i kázn . Konzultoval se zdravotní stav flák , jejich prosp ch a docházka. Zápisy obsahují i objednávky pom cek, vyú tované trflby z d tských p edstavení nebo výpisy dar a obdarovaných p i váno ní nadílce. V záv ru nechybí podpisy zú astn ných u itel .

Pro ilustraci uvádíme návrh káze ských postih , který byl na ervnové porad roku 1904 prezentován. U itel Vl ek p edstavil tzv. *š stupnici káze ských prost edk ō*:¹⁶¹

1. váfňý, trestající pohled, jímfljednání neschvaluje.
2. klepnutí na st l, p estati mluví.
3. jméno fláka.
4. jméno fláka s výstrahou.
5. krátké pokárání.
6. povstání z místa.
7. povstání z lavice.
8. státi v kout , opisování.
9. p esaditi fláka do st edu lavice neb do p edn j-í lavice.
10. z stati po vyu ování.

5.4 P ehled u itel v Modlibohov

V období p ed postavením -koly docházel do obce v zimních vyu ovacích p ldnech Jan Pato ka a Ludvík Zuzánek.¹⁶² Prvním u itelem, který p sobil v nov postavené budov , byl Jan Horák. B hem jeho sluflby byly zakoupeny v-echny d leflité pom cky, jeho p i in ním byly po ízeny do -koly bradla. Díky konfliktu s místní -kolní radou byl v-ak na konci -kolního roku 1880/1881 p esazen do -koly ve V-eni.¹⁶³ Na jeho místo nastoupil Bohuslav Prikner. Podal fládost k okresní -kolní rad k z ízení vyu ování ru ním pracím, brzy v-ak nastoupil u ení v karlínském -kolním okrese. Po u iteli Bohuslavu Priknerovi nastoupil do Modlibohova Josef Zajíc jako zatímní u itel

¹⁶¹ SOKAL, nezpr. fond AOM, *Protokol ze sch zí osadního zastupitelstva 1897-1931*, 3. ervna 1904.

¹⁶² SOKAL, fond O^{TM}, *Pam tnice -koly 1878-1911*, s. 2.

¹⁶³ Tamtéfl, s. 5.

(nebyla mu zatím přidělena služba v místě natrvalo), který dříve zastával místo řídícího učitele ve Vyskči. Od září 1883 byl dosazen na Světlo pod Ještědem. Jako definitivní učitel v Modlibohově byl dosazen dřívější podučitel v Týnci nad Sázavou Václav Hrdina.¹⁶⁴

Výuka flenských ručních prací byla povolena Okresní školní radou od 1. ledna 1883.¹⁶⁵ Ze zápisu do školní kroniky není jasné, kdo je v té době vyučován. Pouze víme, že k 31. lednu 1886 byla zproštěna služby industriální učitelka Marie Těkolová a ustanovena Emilie Holánová.¹⁶⁶ Nejspíše tedy Marie Těkolová vyučovala ručními pracemi od jejich zavedení na této škole. Emilii Holánovou později vystídá Emilie Benešová.¹⁶⁷ *ŠDne 7. července 1890 byla suspendována dosavadní industriální učitelka p. Emilie Benešová, jelikož se dopustila trestného skutku.*¹⁶⁸ O jaký konkrétní čin šlo, však školní kronika mlčí.

Výuku náboženství až do roku 1885 zastával místní učitel a dříve byly pravidelně na konci školního roku podrobovány zkoušce z náboženství. Od léta 1888 byl na faru ve Světle dosazen pan kaplan Vincens Drbohlav, který se ihned ujal vyučování náboženství i v Modlibohově.¹⁶⁹

Od začátku školního roku 1890/1891 učil na zdejší škole zatímční učitel František Fiák, který dosud působil na půtitě Obecné škole v Malém Dubu. Zmíná se samozřejmě i místa industriální učitelky, na které nastoupila Cecilie Hujerová. Zatímnému učiteli ale místo při této škole uděleno nebylo, tak byl při začátku dalšího školního roku vyměněn a na jeho místo byl definitivně dosazen František Brunclík. Učitel Brunclík absolvoval Učitelský ústav v Jižíně roku 1881. Před ustavením do Modlibohova působil na trojitě Obecné škole v Radostíně.¹⁷⁰

Industriální učitelka Cecilie Hujerová z Letavic se provdala, nemohla tedy díky tzv. učitelskému celibátu dále vyučovat, a proto na její místo roku 1896 byla dosazena Albína Těrdová z Jižiny.¹⁷¹ Učitelka flenských ručních prací a domácích nauk se narodila dne 27. února 1868 v Chroustově vechách. Po absolvování Obecné školy ve Vysokém Veselí se tři roky se učila ručními pracemi v Kolíně. Ve školním roce

---

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 8-9.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 9.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 16.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 18.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 25.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 22.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 26-27 a 29.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 52.

1894/1895 se p ipravovala a vzd lávala v fienském výrobním spolku eském v Praze. Od roku 1895 p sobila na n kolika -kolách v okrese Turnov.¹⁷²

Po del-ím p sobení u itele a správce -koly Franti-ka Brunclíka, který se stal ídícím u itelem v Hlavici, na -kolu v roce 1899 nastupuje jako zatímní správce -koly hlavický podu itel Alois Ka-e. Na definitivního u itele byl vyhlá-en konkurs, který vyhrál ze t í kandidát Václav Jiránek, d ív j-í u itel z Prose e pod Je-t dem.¹⁷³ Václav Jiránek se narodil dne 4. února 1847 v Hrad anech. š*Po rodi ích zd dil chalupu, na nífl hospoda il a soukrom p ipravoval se pro ú ad u itelský, jenfl zastával v blízké Hlavici a V-elibicích, kdefl byl ídící u itel jeho bratr. Byl s p estávkami výpomocným podu itelem, afl v roce 1889 vykonal zkou-ku zp sobilosti s prominutím zkou-ky z dosp losti. Na to byl definitivním podu itelem ve V-elibicích, v roce 1896 u itelem v Prose i a r. 1899 stal se správcem -koly v Modlibov .*¹⁷⁴

Po p em n jednot ídní -koly na dvojt ídní 1. prosince 1902 byl p ijat u itel Rudolf Adam, bývalý zástupce u itele v Leta ovicích, a dosavadní u itel Václav Jiránek byl pový-en na ídícího u itele. T i m síce na to byl v-ak Rudolf Adam p e azen do -koly ve V-elibicích. Byl vyst ídán Janem Vl kem ze v-elibické -koly, který byl na zdej-í -kolu ustanoven definitivním u itelem I. t ídy.¹⁷⁵ Náboflenství ve -kolním roce 1903/1904 vyu oval P. Franti-ek Pe ura, který ale onemocn l a do konce roku byl nahrazen Josefem Procházkou. V tuto dobu onemocn l i ídící u itel Václav Jiránek a 20. b ezna 1904 zem el. Kroniká ova p edstava stá í byla pon kud jiná dne-ním dn m. š í a zem el ve v ku dosti vysokém 57 let í ō Po jeho smrti vyu oval polodenn v obou t ídách nový správce -koly Jan Vl ek a od 1. dubna 1904 nastoupil do konce -kolního roku jako výpomocný u itel Josef Stejskal.¹⁷⁶ Náboflenství vyu oval od ledna do prosince 1904 Karel Sam-i ák, administrátor ve Sv tlé. Poté se chvíli náboflenství nevyu ovalo, nefl se katechismu ujímá sám Jan Vl ek. Od nového roku vyu uje ve druhé t íd Franti-ek Bajer jako zatímní u itel pocházející p vodn ze Sv tlé.¹⁷⁷

Tkolní rok 1905/1906 znamenal zm nu na postu ídícího u itele, kterým se stal Bohumil Bou-ka d íve zastávající post správce -koly ve Smrflov . Po Vy-í reálné -kole v Praze vystudoval U itelský ústav v Praze. Pro-el postupn -kolou v Dolánkách, V-elibicích a Smrflov . Druhým u itelem z stal Jan Vl ek. Katechismu u il Josef

¹⁷² SOkAL, nezpr. ást fondu AOJ, Tkolní kronika 1924-1938, s. 17.

¹⁷³ SOkAL, fond O^{TM}M, Pam tnice -koly 1878-1911, s. 59.

¹⁷⁴ Tamtéfl, s. 74

¹⁷⁵ Tamtéfl, s. 71.

¹⁷⁶ Tamtéfl, s. 74.

¹⁷⁷ Tamtéfl, s. 78.

Procházka ze Sv tlé.¹⁷⁸ Bohumil Bou-ka krom nadání u itelského, vynikal i jako spisovatel. Psal historické povídky nap . *Pod hradbami Vy-ehradu* a divadelní hry pro -kolní p edstavení.¹⁷⁹

Ve -kolním roce 1909/1910 byl p ijat u itel Josef Nesvadba místo Jana Vl ka, ten pak byl p emíst n do Ktové jako u itel I. t ídy.¹⁸⁰ Od 1. zá í 1911 byl Bohumil Bou-ka na svou vlastní fládost p elofen do dvojt ídní -koly v Troskovicích. Na jeho místo jako ídící u itel byl p ijat Karel Skopec, který d íve vyu oval jako definitivní u itel I. t ídy v Sob slavicích¹⁸¹ a v B lé u Turnova, kde vykonával slufbu jako zatímní u itel I. t ídy.¹⁸² U itel Nesvadba byl na konci -kolního roku 1911/1912 p emíst n do Sob slavic, na jeho místo byl dosazen Rudolf Kozák, p sobící d íve jako definitivní u itel I. t ídy ve Vrtkách. Katechismu u il Antonín Hole ek ze Sv tlé.

T-kolní rok 1912/1913 doprovázela onemocn ní v u itelském sboru i u d tí. ídící u itel i u itel nábofenství byli del-í dobu nemocní, a proto musela být výuka suplována.¹⁸³ Od 14. íjna 1912 afl do 3. ledna následujícího roku byl ídící u itel Karel Skopec zastoupen Václavem Kunstem, který byl následn jmenován výpomocným u itelem v P epe ích.¹⁸⁴ *š Václav Kunst se narodil v eském Dub a po studiích na reálce v Mladé Boleslavi a na u itelském ústav v Ji ín p sobil celý flivot na obecných -kolách, nap . v Doleních Pasekách, Modlibohov , Svijanském Újezd a jinde. V roce 1945 se po osvobození vrátil do eského Dubu, kde byl afl do roku 1950 editel -koly a spravoval i základní zem d lskou -kolu, na nífl téfl u il.õ P sobil v ad funkcí, mimo jiné byl v letech 1961-1971 správcem Podje-t dského muzea.*¹⁸⁵

Za 1. sv tové války odcházeli u itelé do vojenské slufby, cofl vyvolalo p irozený nedostatek u itelstva. Situace se e-ila prozatímními výpomocemi a náhradami, aby nedo-lo k zav ení -kol.¹⁸⁶ U itele I. t ídy Rudolfa Kozáka p elofili 1. ledna 1917 do -koly v Malém Dub , na volné místo byl dosazen Josef Kyksa.¹⁸⁷ Tento u itel nastoupil 31. kv tna 1918 jako definitivní u itel v Prose i pod Je-t dem. Od 1. dubna 1918 u il

---

¹⁷⁸ Tamtéfl, s. 83.

¹⁷⁹ TVRZNÍK, J.: *Zapomenutý spisovatel*, In: Sdrufení rodák a p átel kraje Karolíny Sv tlé, Zpravodaj . 27.

¹⁸⁰ SOKAL, fond O^{TM}, *Pam tnice -koly 1878-1911*, s. 129 a 132.

¹⁸¹ Tamtéfl, s. 138.

¹⁸² SOKAL, fond O^{TM}, *Kronika -koly 1911-1925*, s. 8.

¹⁸³ Tamtéfl, s. 18.

¹⁸⁴ SOKAL, fond O^{TM}, *Zápisník o poradách u itelského sboru 1902-1925*, 18. íjna 1912 a 31. ledna 1913.

¹⁸⁵ AND L, R. a kol.: *eský Dub*, s. 117-118.

¹⁸⁶ SOKAL, fond O^{TM}, *Kronika -koly 1911-1925*, s. 63.

¹⁸⁷ Tamtéfl, s. 70.

na místní -kole Hostivít Zelinka jako náhrada za Františka Mareše, který byl sice jmenován na -kolu v Modlibohov 1. ervna 1918, ale zatím vykonával slufbu v armádě a na zdejší -kole nejspíše nikdy neužil.¹⁸⁸

Hostivít Zelinka byl po átkem -kolního roku 1920/1921 p elofen do -koly v Doleních Pasekách.¹⁸⁹ Zatímním u ítelem se stal Old ich Peterka.¹⁹⁰ 1. íjna 1921 nastoupil u ítel Old ich Peterka vojenskou slufbu a na jeho míst se objevil u ítel Rakeš (i podobn zápis není ítelný) a poté hned u ítel Miroslav Horák.¹⁹¹ V m síci zá í 1922 vyu oval ve II. t íd zastupující u ítel Josef Vávra. 10. íjna byl ustanoven do Obecné -koly v eském Dub . *Š Josef Vávra (narozen v roce 1903) u íl na -kolách v Prose i pod Jeř dem, Modlibohov , eském Dub , Vl etín a nakonec v Ledcích u Mladé Boleslavi. Zapojil se do odbojové práce na Mladoboleslavsku a byl 5. íjna 1944 zat en gestapem.* Byl poslán do Terezína a poté do koncentra ního táboru Flossenbürgu. Zem el nedlouho p ed osvobozením táboru 26. dubna 1945.¹⁹²

Od 15. íjna 1922 nastoupila jako zastupující u ítelka Vlasta Kinská, první u ítelka na zdejší -kole u ící v-em p edm t m.¹⁹³ etné zm ny v u ítelském sboru byly zaznamenány v roce 1923. ídícím u ítelem z stával stále Karel Skopec, ale ve druhé t íd se postupn vyst ídali ty i u ítelé. M síci zá í vyu oval op t Old ich Peterka, m síci íjen Josef Resl, m síci listopad op t Vlasta Kinská a od prosince zde za al nastálo vyu ovat Karel Zelinka.¹⁹⁴

ídící u ítel Skopec nastoupil koncem -kolního roku 1924/1925 na místo ídícího u ítele v B lé u Turnova. Nadále zde vyu oval a p evzal funkci ídícího u ítele Karel Zelinka. U íl v I. t íd a ve II. t íd za ala u ít Marie Horáková.¹⁹⁵ Od 1. zá í 1925 se -kola stává op t jednot ídní a Karel Zelinka se stává zastupujícím správcem -koly.¹⁹⁶

Od roku 1926 p esné údaje o u ítelích v Modlibohov chybí. S jistou ur itostí m fme tvrdit, že ve -kolním roce 1931/1932 byl ídícím u ítelem jifl zmi ovaný Václav Kunst. Katolickému nábofenství u íl Josef Jezbera a ve vyu ování nábofenství eskoslovenského se vyst ídalo hned n kolik u ítel .¹⁹⁷

---

¹⁸⁸ Tamtéfl, s. 80.

¹⁸⁹ Tamtéfl, s. 140.

¹⁹⁰ Tamtéfl, s. 146.

¹⁹¹ Tamtéfl, s. 151.

¹⁹² Tamtéfl, s. 73.

¹⁹³ SOKAL, fond O^{TM}M, *Zápisník o poradách u ítelského sboru 1902-1925*, 4. zá í 1922.

¹⁹⁴ SOKAL, fond O^{TM}M, *Kronika -koly 1911-1925*, s. 182.

¹⁹⁵ Tamtéfl, s. 189.

¹⁹⁶ Tamtéfl, s. 192.

¹⁹⁷ Osobní archiv Arnořa Drápáka, opis *Soupisu dítek -kolou povinných od roku 1918*.

Prameny o uitelích v Modlibohově i během 2. světové války chybí. Z nich kterých materiál ale vyplývá, že po roce 1940 dříve z Modlibohova navštěvovaly školu v Javorníku (viz níže). Mohlo to být způsobeno nedostatkem uitelů, školy se pak do sebe spojovaly. Přikládáme proto i pohled uitelů školy v Javorníku za 2. světové války, kam dříve z Modlibohova určené období docházely.

V lednu 1939 byla do školy v Javorníku dosazena uitelka Heda Kratká, která byla německé národnosti, a vzhledem, co připomínalo republiku, odstranila.¹⁹⁸ Po ní vyučovala ve školním roce 1939/1940 uitelka Hartig. V mezidobí od 2. dubna 1940 do doby, než přišel na školu uitel Arnošt Kivánek (přesné datum nevíme), děti chodili do školy až do Světlé pod Ještědem, protože v Javorníku ale i jinde chyběli uitelé.¹⁹⁹ Po něm vyučoval Bedřich Svoboda.²⁰⁰ Po osvobození byla škola v Javorníku pro nedostatek dětí uzavřena, protože mnoho rodin tehdy odešlo do opuštěného pohraničí a později byl v bývalé škole kabinetu školních pomůcek zřízen obchod.²⁰¹

Ve školním roce 1946-1947 vyučovala na obnovené Obecné škole v Modlibohově uitelka Ladislava Vacek, nicméně hned 1. října nastoupil vojenskou službu, proto byla škola pro malý počet dětí a absenci uitele uzavřena. Děti v tu dobu docházely do školy v Českém Dubu a ve Světlé pod Ještědem. Na žádost místních obyvatel byla škola ale znovu otevřena. 1. února 1947 a na volné místo jmenována uitelka Blahoslava Jará, nastoupila ale až 17. února, protože se v té době účastnila výcvikového lyžařského kurzu.²⁰² V době nepřítomnosti uitelky Jaré ji zastupoval Jindřich Kraus z Obecné školy ve Vlčtině.²⁰³ Blahoslava Jará se narodila se 9. dubna 1922 ve Ktově. Po Reálném gymnáziu v Turnově vystudovala Učitelský ústav v Chrudimi a v Praze. Učila na Měšťanské škole ve Vlastibořicích a Českém Dubu.

Římským pracovníkem učila Marie Hlávová, náboženství učil farář církve československé Josef Řihák z Českého Dubu, o rok později Jiří Drahoňovská. Katolické děti učil Josef Jezbera, děkan ze Světlé pod Ještědem.²⁰⁴ Od 16. dubna 1948 se ujal správy školy Bedřich Eisenbarth, Blahoslava Jará byla povolána na Měšťanskou školu v Českém Dubu.²⁰⁵

¹⁹⁸ SOKAL, nezpr. část fondu AOJ, *Obecní kronika 1925-1955*, s. 201.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 225.

²⁰⁰ EISENBARTH, S.: *Javornická škola*, s. 4.

²⁰¹ Tamtéž, s. 4.

²⁰² SOKAL, fond OŽM, *Kronika školy 1946-1961*, s. 5.

²⁰³ Tamtéž, s. 6.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 5.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 20.

Posledním uítelem na modlibohovské kóle byl Bedřich Eisenbarth. Narodil se 12. ledna 1904. Navštívoval obecnou a reálnou školu v Turnově. Zkoušku dospělosti získal 23. června 1921. Působil jako výpomocný uítel v Českém Dubu, Turnově, Mašově a Peleších. Od 1. září 1923 působil na kóle v Javorníku. V roce 1924 vykonal zkoušku učitelské dospělosti ve Státním učitelském ústavu v Praze.²⁰⁶ V čínu 1926 se podrobil zkoušce způsobilosti pro školy obecné.²⁰⁷ V době, kdy v Javorníku byla pouze expozitura školy ve Světlé pod Ještědem, bydlel v sousední budově expozitury v komnatě na pavlači. Poté ašl do roku 1938 obýval byt v nové javornické škole v prvním patře.²⁰⁸ Tento uítel byl zvolen roku 1936 námstkem nového starosty v Javorníku L. Pavla a roku 1938 byl zvolen dokonce starostou.²⁰⁹ Za okupace Bedřich Eisenbarth odešel do Turnova. Učil v Bělé u Turnova a poté v Újezdě pod Troskami.²¹⁰ Kolem roku 1948 se vrátil zpět do Javorníku a začal vyučovat na obnovené modlibohovské škole ašl do jejího zrušení v roce 1961.²¹¹

Učitelé na zkoumané škole pocházeli v tčínou ze širšího okolí v tehdejším turnovském okrese. Výměny uítel nebo zatímní dosazení uítele probíhalo také v tomto teritoriu. Nejastěji se učitelé vzdělávali na učitelském ústavu v Jižním i v Praze. Učitelky ručních prací objížděly i nkolik škol v turnovském okrese.

²⁰⁶ SOKAL, nezpr. ást fondu AOJ, *Školní kronika 1924-1938*, s. 27.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 38.

²⁰⁸ EISENBARTH, S.: *Javornická škola*, s. 1 a 3.

²⁰⁹ SOKAL, nezpr. ást fondu AOJ, *Obecní kronika 1925-1955*, s. 169 a 183.

²¹⁰ EISENBARTH, S.: *Javornická škola*, s. 4.

²¹¹ Tamtéž, s. 3.

6 fláci

Celá tato kapitola vychází z údajů –kolních kronik, ale hlavním zdrojem informací je *Zápisník o poradách u itelského sboru 1902-1925*, který obsahuje podstatně více o flácích tehdejší –koly než roční souhrnné zápisy do –kolních kronik. Obsah kapitoly se tedy soustředí hlavně na toto období, protože informace podobného rozsahu v jiném období chybí.

V prvních letech výuky –kolu navštěvovalo hned okolo 80-90 fláků. Na přelomu století se tento počet pohyboval až kolem 100 fláků. Roku 1902 bylo naříděno zřídit v Modlibohově druhou třídu a fláci byli rozděleni podle věku na mladší a starší. Kolem roku 1922 ale počet fláků klesl pod 60 a tento trend neustále pokračoval. Dříve stále ubývalo a –kola se roku 1925 stala opět jednotlivou. Po 2. světové válce se do –koly vrátilo 15 fláků, mezi lety 1950-1955 došlo k přehodnému zvýšení počtu fláků, –kolu jich v té době navštěvovalo kolem 30, ale poté dále ve –kolní obci stále ubývaly a poslední –kolní rok 1960/1961 docházelo do –koly v Modlibohově pouze 7 fláků. Roční statistika počtu fláků je uvedena v příloze.

Chudí fláci byli obdarováni například potrubným oblečením, obuví, materiálem pro užití košile nebo –kolními pomůckami. Například ve –kolním roce 1906/1907 bylo ze Semil koupeno flákům 23 m plátna na košile, které si dávali při ručních pracích.²¹²

Dříve byly do vzniku SR vyznání římskokatolického, po vzniku SR se část flactva přidala k církvi československé. Po roce 1948 můžeme sledovat určitý odklon od církve. Příkladem je statistika z let 1949-1953. Ve –kolním roce 1949/1950 bylo z devatenácti dříve deset náboženství římskokatolického a devět československého.²¹³ Ve –kolním roce 1952/1953 bylo organizováno v nějaké církvi 13 z 27 dříve a o rok později se hlásilo k využití náboženství jen 13 fláků z 33.²¹⁴

Po většinu let existence –koly byla národnost místních fláků ryze česká, od –kolního roku 1904/1905 navštěvovali –kolu také němečtí chlapci a také německá děvčata. V roce 1913 navštěvovala –kolu flákyň německého puvodu Bedřicha Kochová. V roce 1920 správa –koly přijala 3 fláky německé národnosti z Křišťan.²¹⁵

²¹² SOKAL, fond OTM, *Pamětnice –koly 1878-1911*, s. 101.

²¹³ SOKAL, fond OTM, *Kronika –koly 1946-1961*, s. 24.

²¹⁴ Tamtéž, s. 50.

²¹⁵ SOKAL, fond OTM, *Zápisník o poradách u itelského sboru 1902-1925*, 8. září 1920.

6.1 Zdravotní stav mládeže

Zdraví dětí bylo neuspokojivé hlavně v zimních měsících, kdy děti trápil kašel. ²¹⁶ Měly se nevyhnout různé místní epidemie. Například 1. března 1891 propukly v Modřibohově spalničky, onemocnělo 18 dětí, a proto bylo vyuování až do 25. března 1891 přerušeno.²¹⁶ V dubnu roku 1900 trpěly děti dusivým kašlem, v něm se podepsalo na docházce, která se pohybovala okolo 80 %. ²¹⁷ Kromě spalniček byly evidovány přetivice, neštovice, angína a černý kašel. Epidemie spalniček se opakovala i v roce 1950 a 1957.²¹⁸

Smrt dítěte představovala nepřijatelnou, ale neobvyklou událost. Ve školním roce 1893/1894 zemřeli dva chlapci František Těch a Bořena Poláková po delší nemoci.²¹⁹ Během školního roku 1901/1902 zemřelo jedno dítě, o rok později další a roku 1906 umírá chlapec Beran na zákrť a zánět ledvin.²²⁰

6.2 Hygiena ve třídách

Třída v domě č. p. 27 vzniknuvší po rozdělení školy na dvojtřídní v roce 1902 byla provizorní a nevyhovující. Sousedila s chlévem a výpary z tohoto prostor se otevřením dveří dostávaly do učebny.²²¹ *Šco se týče teploty v I. tř. (č. p. 27) nebylo nikdy dle zákona 13°. Při zahřívání vyuování bývá jen teplota do 7° a na konci nejvýše 12°. Při inou toho jsou malá kamna a dále pozdní zatápění.*²²² Údržbu a denní přípravu třídy na vyuování provázely sbory mezi majitelem místnosti panem Vasejtem a učiteli. Z pramenů vyplývá, že tato třída byla provizorní jak z hlediska vodotěsnosti výstavby nové školy, tak také z hlediska údržby majitele i přesto, že vzornou údržbu třídy měl jako povinnost vázanou smlouvou o pronájmu. Po odmítnutí majitele pronajaté třídy zakoupit nová kamna místní školní rada 17. ledna 1908 rozhodla zakoupit je na její náklady. Tím se výrazně zlepšily podmínky pro vyuování. Větrání vyústilo na zahřívání roku 1913, kdy se kvůli nedostatku světla v této učebně třída přestěhovala do kuchyně dříveho učitele v budově školy.²²³ Udržování čistoty,

²¹⁶ SOKAL, fond OŠM, *Pamětnice školy 1878-1911*, s. 27.

²¹⁷ Tamtéž, s. 63.

²¹⁸ SOKAL, fond OŠM, *Kronika školy 1946-1961*, s. 30 a 63.

²¹⁹ SOKAL, fond OŠM, *Pamětnice školy 1878-1911*, s. 36.

²²⁰ Tamtéž, s. 25.

²²¹ SOKAL, fond OŠM, *Zápisník o poradách učitelského sboru 1902-1925*, 2. ledna 1903.

²²² Tamtéž, s. 2. prosince 1903

²²³ Tamtéž, 31. ledna 1913.

pravidelné v trání i topení ve tíd v budov –koly provád né ídícím u ítelem bylo bez v tích problém .

K opat ení tekoucí vody a tím zlep-ení zdravotních podmínek ve –kole, do-lo afl ve –kolním roce 1957/1958. Sou asn byly do chodby položeny cementové dlařdice, takže se dala chodba lehce udrřovat ístá.²²⁴

6.3 ^{TM}kolní docházka

D íve, neř byla postavena –kola v Modlibohov , nav-t vovala místní mládeř Obecnu –kolu ve Sv tlé pod Je-t dem. Dostupnost sv telské –koly byla pom rn –patná. Sv tlá pod Je-t dem se nachází od Modlibohova zhruba 3,5 km ch ze polními cestami s p evý-ením více neř 120 m. Kařdodenní docházka modlibohovských d tí byla proto obtířná. V zimních m sících docházel do Modlibohova t íkrát v týdn u na polodenní vyu ování u ítel ze Sv tlé. Pro tento ú el byla najata místnost v dom Franti-ky T e- ákové . p. 24.²²⁵ Postavením –koly v obci byly d tí této cesty u-et eny.

Docházka do –koly v Modlibohov nebyla vzorová. Podle kařdoro ních statistik se celková náv-t vnost pohybovala okolo 90 %. Hlavn na konci 19. století bylo vysoké procento neomluvených hodin. Od roku 1907 se omluvené i neomluvené hodiny p estaly evidovat do –kolní kroniky a jiné materiály nejsou k dispozici.

Kařdoro n byly d tí uvol ovány v dob zvý-ené práce na hospodá ství, nap íklad v dob řní. Chlapci p edstavovali d leřitou pomocnou sílu jak doma, tak na poli, d v ata zase v kuchyni, na zahrad nebo p i hlídání mlad-ích sourozenc .²²⁶ Docházka byla ovlivn na novelou zákona z roku 1883, která povolovala na řádost rodi úlevy z vyu ování. Do nástupu ídícího u ítele Jiráňka v roce 1899 bylo zvykem, ře rodi e asto chodili do –koly, p eru-ovali výuku a řádali u ítele o propu-t ní řák k vykonávání domácích prací. ídící u ítel tento zlozvyk pro p í-t zakázal. P esto byly asto na řádost rodi povolovány úlevy pro vykonávání jarních a podzimních zem d lských prací.

U ítel Vl ek p ednesl v roce 1905 návrh na zlep-ení docházky. *řJako neú inn j-řho prost edku k zlep-ení docházky uřříváno trest . Tresty bu v zením, nebo pokutou. Dobrý prost edek proti nedbalc m, uřřije-li se v as. Docházce vadí namnoze*

²²⁴ SOKAL, fond OTM, *Kronika –koly 1946-1961*, s. 63.

²²⁵ SOKAL, fond OTM, *Pam tnice –koly 1878-1911*, s. 2.

²²⁶ LENDNEROVÁ, M. ó RÝDL, K.: *Radostné d tství?*, Praha 2006, s. 180.

chudoba.õ²²⁷ P ípad tohoto trestu je znám z roku 1911. š*Pro nedbalou docházku –koly svých d tí potrestána byla d lnice Kate ina Menclová v zením 6 hodin.*õ²²⁸

Zm na pom r za 1. sv tové války znamenala menší pravidelnost docházky, byly povolovány r zné úlevy a –kola poci ovala úbytek financí na správu –koly i pom cky. Káze flák byla nahlodávána absencí otc v t-inou povolaných k boji a asto existenciálními problémy na bedrech matek.²²⁹

Po vzniku SR byly zru-eny úlevy, tím do-lo ke zvý-ení docházky. Pravd podobn se náv-t vnost –koly zlep-ila i proto, fle se na obecných –kolách za alo vyu ovat svobodn v národním duchu. Pro dal-í sledované období podrobné údaje o –kolní docházce chybí.

Ne v-echny d ti byly zp sobilé pro vyu ování. Zajímavé je hodnocení zp sobilosti k výuce v roce 1885: š*Antu–Franti-ek ze Sobákova . 6 byl hluchon mý, Antu–Franti-ek z Modlibohova (Strafky) . 14 stiflen padoucníci a Marie Val-ová z Modlibohova blbá.*õ²³⁰

Zimní docházka d tí z okolních p i-kolených vesnic inila dozajista potífle. Sv dectví o takovéto docházce podává bývalý flák –koly v letech 1950-1956 Arno-t Drapák: š*í kdyfl napadlo hodn sn hu, n kdo s náma –el z dosp lejch, –el první, d lal brázdu a my jsme za ním –li jako housata za husou. Ale kdyfl byly veliký mrazy a hodn sn hu, tak poslední sedláci, kte í je-t do toho sedmapadesátýho existovali, nefl to –lo v-echo do JZD, a jejichfl d ti taky chodily do –koly, tak vřdy jeden z nich zap áhl kon do šsaníõ a jelo se do –koly po silnici na Starý Dub a afl potom ke –kole. šSan õ byla taková veliká bedna tak metr a p l na metr a p l a my jsme v ní stáli oble ený, akorát t ch dvanáct se nás tam ve-lo. Na to se vzpomíná hrozn hezky, jak nás ti sedláci v zim vozili.*õ

6.4 Prosp ch

™kola na konci 19. století a na začátku 20. století znamenala povinnost ale ne nutnost pro dal-í uplatn ní v flivot flák . To se odráflelo i na prosp chu, který u n kterých flák nebyl valný. Proto na konci –kolního roku docházelo i k propad m a opakováním ro níku. P í inou t chto propad , ale nemusel být jenom nezájem, nýbrfl i r zný handicap, který výuku st floval. Prameny vypovídají, fle na –kole v Modlibohov

²²⁷ SOKAL, fond OTM, Zázpisník o poradách u itelského sboru 1902-1925, 7. dubna 1905.

²²⁸ Tamtéfl, 14, ervna 1911.

²²⁹ SOKAL, fond OTM, Kronika –koly 1911-1925, s. 64.

²³⁰ Tamtéfl, s. 12.

byla vyuována hluchon má dívka i n mecky mluvící d ti, které nem ly základní znalost e-tiny z rodiny. Av-ak celkový prosp ch flák byl po sledované období vesm s dobrý, výjimky byly vřdy zd razn ny.

Prvním známým p ípadem pokračování ve studiu na vy-í -kole neřl obecné byla flákyn Aneřka Ko-ková, která po absolvování osmileté -kolní docházky v roce 1911 p estoupila do IV. t ídy m -anské -koly dív í v Turnov .²³¹ Po vzniku reálného gymnázia v Liberci v roce 1918 n kte í fláci na této -kole pokračovali ve studiu. Po et takto studujících flák byl ale velmi malý. Nap íklad v roce 1922 to byl jeden flák.²³²

6.5 Chování flactva

Ani hodnocení chování se neobe-řlo bez snířlených známek. Nap íklad snířlenou známku za t etí řtvrtletí roku 1904/1905 z chování dostalo v obou t ídách celkem 13 flák , protoře p i vyuování vyru-řovali.²³³ Výjimky v chování byly op t zd razn ny jako nap íklad v roce 1906. ř*řMravní chování flák ve -kole i mimo -kolu bylo uspokojivé ařl na fláky Vildnera a Josefa Anto-e ze II. t ., kte í svým řlomyslným chováním ru-í káže celé t ídy. Snířř se ob ma známka na stupe t etí.ř*²³⁴ Dal-í káže řský proh e-ek byl zaznamenán nap íklad v roce 1907. ř*Rozkaz u řitelových neposlouchá R. Rybá řová. T řdní u řitel jedná o tom s jejím otcem, který si řt řloval, řle i jeho neuposlechně, je velmi řtvrdohlavá. Má-li se postaviti mimo lavici, nechce poslechnouti, a je-li tam postavena, ute e zase do lavice, kdyřlu ní u řitel nestojí, aby ří v tom zabráníl. Po -kole nechce také z řstati, chce utéci, i u řitel musí ode dve í ři vraceti. Také i od vyuování ute e.ř*²³⁵

²³¹ SOKAL, fond OřM, řZápisník o poradách u řitelského řboru 1902-1925, 15. ředna 1911.

²³² SOKAL, fond OřM, řZápisník o poradách u řitelského řboru 1902-1925, 27. řervna 1922.

²³³ Tamtéřř, 3. kv řtna 1904.

²³⁴ Tamtéřř, 14. řezna 1906.

²³⁵ Tamtéřř, 12. řlistopadu 1907.

7 Proměny výuky

Na přelomu století se docházka pohybovala okolo 100 dětí, které se tísnily v jedné třídě, to se z dnešního pohledu zdá až nereálné. Učitel tak musel udržet pozornost velkého množství dětí a výuka se stávala neefektivní. Ke zlepšení došlo roku 1902. Po opatření potřeby cíl byla 1. prosince 1902 otevřena druhá třída, přesto v jedné třídě bylo okolo 40 dětí. Nová třída byla v budově č. p. 27 v Modlibohově, umístěná asi 100 m od budovy školy.²³⁶

Výuka začínala až do vzniku SR raní modlitbou.²³⁷ Například ve školním roce 1905/1906 výuka začínala v osm hodin v letních měsících a v první deváté v zimních měsících. Modlibohovské děti se učily čtení, psaní, počítání, zeměpisu, přírodopisu, kreslení, mluvnici, náboženství, tělocviku, zápisu, dějepisu a flenskými ručními pracemi. Výuka trvala od pondělí do soboty a obsahovala jak dopolední, tak odpolední vyučování.²³⁸

Největším důvodem pro zrušení i přerušování výuky byl nedostatek paliva a to hlavně ke konci 1. světové války. V roce 1917 bylo vyučování polodenní stále. I. třída byla vyučována v pondělí, ve středu a v pátek, II. třída v úterý, ve čtvrtek a v sobotu.²³⁹ Od 12. ledna do 3. dubna 1918 bylo vyučování úplně přerušeno.²⁴⁰ Následující školní rok byla škola ze stejného důvodu přerušena od 16. října do 4. ledna 1919.²⁴¹

Výuka tělocviku přinesla obecně ve vesnických malotřídních školách problémy. Nejenom, že po roce 1883 se tělocvik pro dívky stal nepovinným, ale nastával problém i s nedostatkem náčiní a náradí a v neposlední řadě u vesnických škol nebyly k dispozici tělocvičny pro výuku v nepříznivém počasí a v zimních měsících. V případě příznivého počasí v zimě se doporučovaly zimní sporty, případně hodina odpadla.²⁴² V roce 1904 byla hodina tělocviku strukturována. *Šhodinou tělocviku rozdělí se na čtvrthodiny. I. tvrdění, cvičení prostrná, 2. poádová, 3. na náradí 4. hry.*²⁴³ Jelikož nebylo přístrojů

²³⁶ SOKAL, fond OŽM, *Zápisník o poradách učitelského sboru*, 2. prosince 1902.

²³⁷ LENDNEROVÁ, M. a RÝDL, K.: *Radostné dětství?*, Praha 2006, s. 183.

²³⁸ SOKAL, fond OŽM, *Pamětnice školy 1878-1911*, s. 91-94.

²³⁹ SOKAL, fond OŽM, *Zápisník o poradách učitelského sboru 1902-1925*, 4. ledna 1917.

²⁴⁰ Tamtéž, 3. dubna 1918.

²⁴¹ SOKAL, fond OŽM, *Kronika školy 1911-1925* s. 81 a 114.

²⁴² SOKAL, fond OŽM, *Zápisník o poradách učitelského sboru 1902-1925*, 31. ledna 1913.

²⁴³ Tamtéž, 5. října 1904.

vhodné cvičení, navrhoval účastníci učitel Karel Skopec v roce 1923 cvičit dvakrát týdně ve Starém Dubu v sokolovně.²⁴⁴

O využití před a za 2. světové války toho mnoho nevíme. Z článku Stanislava Eisenbartha, syna bývalého učitele v Javorníku i v Modlibohově, vyplývá, že za okupace *šnav-t vovaly -kolu v Javorníku nejen dle z Javorníka a Horky, ale i dle z Modlibohova, Straflek a Horeňova Starého Dubu.* Podle odhadu z dochovaných fotek nav-t vovalo -kolu kolem 50 dětí.²⁴⁵ V Obecné -kole v Modlibohově tedy nebylo za okupace využíváno.²⁴⁶ Po válce se situace obrátila a děti z obou obcí odbývaly -kolní docházku v Modlibohově.

Ve -kolním roce 1946/1947 se využívalo v měsíci únoru, březnu a dubnu v bytě učitele kvůli úspoře topiva.²⁴⁷ Ale také z důvodu, že se ve velké místnosti, kde se dříve využívalo, nacházel konfiskovaný nábytek. Náhodou o odstranění nábytku na místní národní výbor bylo záhy vyhověno.²⁴⁸ V měsíci květnu a červnu 1948 byl představen ve -kerý -kolní inventář ze -koly v Javorníku, který tam byl od doby okupace uskladněn.²⁴⁹

Podle nového -kolského zákona z roku 1948 byla -kola organizována jako jednotliví -kola národního sportu postupovými ročníky a sportovními odděleními.²⁵⁰ Změna ve využití přišla 1. září 1952, kdy byla přijata nová organizace -koly podle sovětského vzoru přirozeným využitím rozvrhu, a zavedla se jednoduchá frekvence využití vhodná pro společné děti.²⁵¹

-Kolní roky 1954/1955 a 1959/1960 byly ukončeny předem z důvodu konání I. a II. celostátní spartakiády.²⁵² *šIII. celostátní spartakiáda znamenala skvělé vítězství lesné výchovy socialistického státu.* Nacvičení pro tuto akci nebylo realizováno vzhledem k malému a nestejnorodému počtu dětí ve -kole.²⁵³

---

²⁴⁴ Tamtéž, 3. března 1923.

²⁴⁵ EISENBARTH, S.: *Javornická -kola*, s. 4.

²⁴⁶ SOKAL, fond OŠM, Kronika -koly 1946-1961, s. 22.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 6.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 6.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 22.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 24.

²⁵¹ Tamtéž, s. 43.

²⁵² Tamtéž, s. 56 a 72.

²⁵³ Tamtéž, s. 72.

²⁵⁴ Kolní rok 1958/1959 byl kritický z hlediska po tu flák . šOdchodem v t-ího po tu flák -7- do st ední -koly a malým p ír stkem -1- snířl se po et d tí na 9 flák .²⁵⁵ Na po átku dal-ího -kolního roku bylo 11 d tí.²⁵⁵ šU itel Eisenbarth se na po átku prázdnin r. 1960 p est hoval do Modlibohova do vlastního domku v Javorníku. V bývalém byt editele -koly je umíst na ú adovna místního národního výboru. Š Krom nízkého po tu flák , ale nic nenasv d ovalo tomu, fle by byla -kola v Modlibohov zru-ena. šV p ízemních místnostech se b hem roku provád ly r zné adapta ní práce. Koncem prázdnin roku 1961 byla -kolní u ebna vymalována. Š Av-ak po et flák je-t klesl. Po et flák v roce 1960/1961 klesl na 7, jest to dosud nejmen-í po et flák na -kole v bec.²⁵⁶ Oficiální ukon ení výuky ale není zaznamenáno, dá se ale p edpokládat, fle -kola zanikla kv li malému po tu flák .

---

²⁵⁴ Tamtéř, s. 68.

²⁵⁵ Tamtéř, s. 70.

²⁵⁶ Tamtéř, s. 73.

8 Státní, církevní a –kolní události zapsané do kronik

Kronikáři o událostech ve –kolních kronikách informují o důležitých událostech významu –kolního, církevního nebo státního. Osnova zápisů pořízených do kroniky je poměrně stejná. Obsahuje zmínku o začátku a konci –kolního roku, významná jubilea panovníka a poté prezident, důležité svátky ale také úmrtí Habsburků nebo známých osobností církevních, lenšusové samosprávy nebo blízkých uitelů. Na konci ročních zápisů nechybí opis zprávy o stavu –koly, který správce –koly každoročně odesílal Okresní –kolní rada v Turnově. Pro ilustraci uvádíme –kolní rok 1884/1885.

1. *Správcem –koly jest Václav Hrdina, má vysvědomění z pobožnosti.*
2. *V roce 1884/5 bylo přijato 84 flák.*
3. *–Kolních pletků bylo vbec 32.258.*
4. *Pletků nezamekaných bylo 26.086 ili 80.87%.*
5. *Pletků omluvených 2.780 ili 8.62%.*
6. *Zamekaných neomluvených 3.392 ili 10.51%.*
7. *V –ecky poměcky podespané řádem –kolním –kola nemá.*
8. *Knihovna uitelůská nemá svazek řádných, flákovská 76.*
9. *–Kolní knihovny bylo užíváno velmi pilně.*
10. *–Kola má zahradu od 1. července r. 1884.*
11. *Cvičení pro tlocvik –kola nemá.*
12. *V obci –kolní bylo dítek ve státní –kolou povinném 98.*
13. *Navštěvují v –ichni –kolu obecnou.*
14. *Z nich nenavštěvuje řádný ani –kolu státní ani soukromou, aniž se vyučuje doma.*
15. *Dítě ve státní –kolou povinném, jímž za pletkovitostí vady tlesné neb duševní se nedostalo řádného učení, jsou 3.*
16. *Dítě normálně vyvinutým dostalo se v –em vyučování.*
17. *Úleva v docházce do –koly byla poskytnuta 14.*
18. *Propuštění po ukončení roku 7.*
19. *V posledních dvou letech bylo flák 24.²⁵⁷*

---

²⁵⁷ SOKAL, fond OTM, Pamětnice –koly 1878-1911, s. 14.

8.1 Církevní události

Silný vliv katolické církve v 19. a na začátku 20. století se musel odrazit i na kolní výuce. Dříve byly katechizace podrobovány zkoušce z náboženství, podstupovaly zpočátku, přijímaly nejvyšší svátosti oltářní nebo se například účastnily slavného procesí ke čtyřem oltářům v okolí. Takzvaná křížová procesí vedla ze Světlé pod Ještědem přes Javorník do Domaslavic ke kapli císaře a pak do Hrobního Starého Dubu do kaple, kde byla obvykle sloufena i mše.²⁵⁸ Dříve si učiteli z okolních obcí se do tohoto procesí postupně přidávaly cestou. Například 22. července 1893 sloufnil mši v kapli v Hrobním Starém Dubu bratr tehdejšího správce školy v Modlibohově Josef Brunclík.²⁵⁹ Kaple ve Starém Dubu je poměrně malá, a proto kolní děti musely přimísednout venku před kaplí.

Po vzniku republiky již přisluznost k církvi nebyla povinností, nýbrž volbou. Část obyvatelstva se odklonila od římskokatolické církve, náboženství ale bylo nadále součástí výuky. Pouze na žádost mohli být žáci osvobozeni. V osmnácti letech se žák mohl rozhodnout o přisluznosti k určité církvi i o jeho vystoupení z církve.²⁶⁰

8.2 Významné události panujícího rodu

Pisatelé kroniky po celou dobu panování Františka Josefa I. připomínají jak císařovy jmeniny, tak i jmeniny císařovny. Během těchto dnů, konkrétně 4. října a 19. listopadu se za *šJeho a Její císařské Veličenstvo* sloufnila bohoslužba ve Světlé pod Ještědem. I po smrti císařovny Alžběty byla katechizace v den jejich jmenin sloufena bohoslužba k její památce.

Dne 10. května 1881 *šJeho císařská Výsost korunní princ Rudolf s Její královskou Výsostí Belgickou princeznou Stefanií slaví sátek manfelský*.²⁶¹ Kronikář této události vnuje nebyvalou pozornost a vyzdvihuje všeobecné veselí napříč mnohonárodnostním Rakouskem. V celé zemi byly uspořádány p ípravy pro oslavu nového svazku. Ten den se ve škole shromáždily děti a učitel jim povpráv l o dosavadním životě novomanfela a významu této události. Spolu s místními obecními orgány, spolky a obyvateli přilehlých obcí se děti odebraly k bohoslužbě ve Světlé.²⁶²

---

²⁵⁸ Tamtéž, s. 35.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 34.

²⁶⁰ BARTOŠ, J. a TRAPL, M.: *Československo 1918-1938. Fakta, materiály, realie*. Olomouc 1991, s. 96.

²⁶¹ SOKAL, fond OTM, *Pamětnice školy 1878-1911*, s. 6.

²⁶² Tamtéž, s. 6-7.

Bylo připomínáno kulaté výročí vládnutí Františka Josefa I. Oslavy probíhaly v podobném duchu, například 1. prosince 1888 byla pořádána slavnost k čtyřicetiletému panování Františka Josefa I. Fiáci se zúčastnili bohoslužby, dostali poučení o této události a na závěr zapěli rakouskou hymnu.²⁶³ Nezapomínalo se ani na oslavu narozenin. 15. července 1900 probíhaly oslavy sedmdesáti let císaře Františka Josefa I. Byly pořádány místní –kolní radou, zúčastili se všichni obyvatelé. Účastníci mohli slyšet básničky a písničky a shlédnout tlocvičné hry.²⁶⁴

Konání Jubilejní zemské výstavy v Praze v roce 1891 zasáhlo i malou –kolou v Modlibohově. Na vyhlášení okresní –kolní rady byly do Prahy poslány *šest zkušební listy ze psaní, úkoly z počtu a slohu od tří nejlepších fláků a rozvrh hodin, pak nejlepší ruční práce tří fláků*.²⁶⁵ 1. října 1891 se stal významným dnem pro obyvatele pod Ještědem, u příležitosti Jubilejní zemské výstavy zavítal František Josef I. i do Liberce. V den vstupu císaře na české území byla sloužena mše ve Světlé pod Ještědem i zúčastnili flák zkušební –koly.²⁶⁶

Úmrtí významných členů panovnického rodu nemohly být nechány nepovšimnuty. 30. ledna 1889 zemřel korunní princ rakouský arcivévoda Rudolf.²⁶⁷ 19. května 1896 zemřel Karel Ludvík bratr Františka Josefa I.²⁶⁸ 10. září 1898 byla v Říjnově zavražděna manželka Františka Josefa I. anarchistou Lucchenim. Za její památku byla sloužena mše ve Světlé. Oslavy blízkých císařových jmenin byly pro tento rok zakázány z důvodu drfění smutku nad smrtí císařovny Alžběty.²⁶⁹ Dbáno bylo i na oslavu památky místní –lechy, například knížete Kamila z Rohan, nebo církevních hodnostářů. Po smrti Františka Josefa I. jsou zaznamenány určitě změny v oslavách a církevních obřadech související se změnou na trůnu. Například 17. srpna 1916 byly slaveny narozeniny Karla II. Na jmeniny nového císaře 5. listopadu se sloužila bohoslužba, slavil se i svátek Ježího veličenství a to 10. května. Po vzniku republiky byly oslavovány narozeniny i jmeniny prezidenta Masaryka, stále se ale do nich promítala naučená a strojená úcta k moci i.

²⁶³ Tamtéž, s. 22.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 64.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 27.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 30.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 22.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 45.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 58.

8.3 Události 1. světové války

Světový vývoj dále směřoval k vypuknutí války. Záminkou pro rakousko-srbskou válku se stal atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda. Celý svět rozdmýchal světovou válku. Pro život lidí jistě znamenala válka nepřestávající strach o svou existenci i hmotné statky. Zápis kolní kroniky kolního roku 1914/1915 zná takto. *„Co strastí a hrůz, úzkostí a utrpení lidského z této strašlivý rok. Kdo se z této tisíce život lidských, kdo ty rány, kdo ty bolesti duše i těla! žijeme ve století dvacátém, ale hrůzy tétoileté války pustoší iře země v kol, jimiž bouře válečná se nese. Co tu poplác, co rozkotaných plýbůk v vesnických jako mstských. Celé d dny obráceny ve zboží a spálení, z mnoha mst pouhé z íceniny, pod nimiž poh beno tolik majetku, tolik umění, tolik štěstí!“*²⁷⁰ Kronikář se v noval následkem války pro obyvatelstvo. Obával se moru, hladu a také nemocí, které mohli ranění vojáci rozvést po celém státě. Chválil ale zdravotnická zařízení, jež se s tím úspěšně vypořádávaly.²⁷¹

Velmi zajímavý je kronikář v postoj k válce. *„Stát nese a vytrvalostí naší armády v poli, odolali jsme náporu vech nepřátel a uvnitř vydrželi jsme válku i hospodářsky, takže do druhého roku války, dává obyvatelstva ve vlastní hospodářskou sílu, v přehledu vedení, heroickou udatnost, jest nejsilnější zárukou konečného úspěchu. S tímto svět domím a ve své domě síly a rozhodnosti jsou s posavadní vytrvalostí a obětavostí dále bojovat za své sebeurčení proti lupiským choutkám našich nepřátel, o ekáváme, že dobré v cíl dostane se vítězství a že bouří navštívenému mocná ství dostane se trvalého a věčného míru.“*²⁷²

Kronikářovi zápisy jsou hlavně na začátku 1. světové války velmi tendenční zaměřeny na Františka Josefa I. a obecně na rakouské mocnáství. Více než obvykle se rozepisoval o úspěších rakouské armády, ale zároveň si povzdychl nad útrapami způsobené válkou. 85. narozeniny císaře velmi oslavoval a z jeho zápisů se zdá, že podléhal určitě heroizaci císaře i přes jeho vysoký věk. *„Nebo když císař a král František Josef se odhodlal s krvácejícím srdcem tasiti meč pro věrnost a důstojnost své říše a když své národy zavolal v boj za jejich nejvyšší statky, jejich svobodu a neodvislost, tu se ukázalo, jak pevně jest založena tato staroslavná říše, jak vysoké mravní a hospodářské síly je naplněny.“*²⁷³ Kolní slavnost konaná na počest úspěchů

²⁷⁰ SOKAL, fond OTM, Kronika koly 1911-1925, s. 29.

²⁷¹ Tamtéž, s. 30.

²⁷² Tamtéž, s. 32.

²⁷³ Tamtéž, s. 34-35.

rakouského a německého vojska byla opět popsána superlativy. Byla vyzdobena budova, *šuprost ed výzdoby kv tinové zá il obraz milovaného zeměpánai ō*²⁷⁴

Válka zasáhla Podještědí nejenom zhoršenou hospodářskou situací, ale i prvními oběťmi. V prvních letech války to bylo hned 11 mužů z Modlibohova, Rozstání a Doleních Pasek, pohřešováni byli 4 muži a 3 se vrátili domů zranění.²⁷⁵ Válečný fláček se zabíral pomocí vojáckých fiáček uspořádali sbírku a za sebrané peníze upletli několik kusů oblečení pro vojáky.²⁷⁶ Byli ale i vyznamenaní, například pan Josef Nesvadba, definitivní učitel I. třídy v Soběslavicích, byl vyznamenán stříbrnou medailí II. třídy za statečnost před nepřitelem.²⁷⁷ Nedostatek potravin, oděvu, obuvi i topiva se promítal do chování lidí. Často se stávalo, že potraviny byly předražovány a pašované.²⁷⁸ Ke konci války v červenci 1918 byla ve škole zřízena válečná kuchyně.²⁷⁹

8.4 Vyhlášení republiky

Š dne 29. října 1918 oslaven první den vyhlášení české samostatnosti ō vyvěšením národního praporu a fláček m vyložen historický význam ten. ō Takto kronikář uvádí vznik SR. 3. listopadu byla vyhlášena v českém Dubě samostatnost, bylo rozpuštěno tamní zastupitelstvo a zvolena správní komise s 10 českými a 5 německými členy.²⁸⁰

Ve škole byly spáleny všechny památky po panování Habsburků a řídící učitel Skopec vysvětloval fláčkám jejich pravý poměr českému národu. Zmiňovaný učitel byl kronikářem i za 1. světové války. Po vzniku SR se jeho barvitě postěhy otáčelo o 180° a na stejné věci má úplně jiný pohled. Učitel Skopec byl obratný pisatel a jeho styl a nadšení vyzařující v psaném projevu se nemění i ve zmíněných poměrech. Vychvaluje Masaryka stejnou intenzitou jako někdejšího mocnáře. První kolní oslavy 28. října 1919 probíhaly nejdivněji ve škole, a pak se děti v doprovodu učitele odebraly k slavnostnímu průvodu v českém Dubě.

Místo v kronice měly i státní i světové události. Kronikář odsoudil atentát na Rašín, vyjádřil upřímnou soustrast nad smrtí Charlot Garrigue nebo sledoval prezidentovy zahraniční cesty. Na několika řádcích informoval o zemětřesení

²⁷⁴ Tamtéž, s. 43.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 39.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 41.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 69.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 72.

²⁷⁹ SOKAL, fond OTM, *Zápisník o poradách učitelského sboru 1902-1925*, 11. července 1918.

²⁸⁰ SOKAL, fond OTM, *Kronika školy 1911-1925*, s. 91.

v Japonsku, kde v roce 1923 zemřely afl 3 miliony lidí.²⁸¹ Sledoval úmrtí prezidenta Wilsona nebo připomínal jubilea významných českých a slovenských spisovatelů, politiků a umělců. Události 2. světové války nejsou zaznamenány.

8.5 Události po roce 1945

Kronikář sledoval abdikaci prezidenta Edvarda Beneše a zvolení Klementa Gottwalda.²⁸² V této době vstoupil do kronikářových zápisů oficiální polický směr. V roce 1948 se objevily nové socialistické svátky, například 5. výročí dobytí Kyjeva nebo 31. výročí Velké říjnové revoluce. Připomínaly se narozeniny prezidenta republiky stejně jako narozeniny Stalina a Lenina.²⁸³ Změny byly doprovázeny budovatelskými hesly jako například *Šťastná práce za světový mír* v roce 1949.²⁸⁴ Byly připomínány úmrtí všech prezidentů včetně Edvarda Beneše.²⁸⁵ Smrt Gottwalda je popisována superlativy. *Šťastný milovaný v dle pracujícího lidu, náš nejlepší a nevárnější přítel Lenina a Stalina, pravý otec našeho svobodného demokratického vlasti.* Strana s touto informací je zakončena pevně vystiženou rudou hvězdou, fotkou Klementa Gottwalda sedícího v křesle s dýmkou v ruce a nápisem *Soudruh Gottwald bude žít v nás v našich srdcích i v letech.*²⁸⁶ Obdobně je popisována i smrt Antonína Zápotockého.

8.6 Tisková události

Kronikář i své zápisy vždy začínali uvedením data začátku a konce tiskového roku. Začátek tiskového roku byl do vzniku SR obvykle započat bohoslužbou ve Světelné pod Ježíšem písní *Veni Sancte Spiritus* a zazpíváním říšské hymny. Zajímavé je, že tiskový rok afl do roku 1894 začínal 16. zářím a končil 31. července. Poté afl do roku 1918 začínal 1. zářím a končil 15. července. Od vzniku samostatného československa tiskový docházka začínala opět 1. zářím a končila kolem 30. června. Ukončení tiskového roku do vzniku SR probíhalo obdobně, obvykle písní *Te deum laudamus*.

Byly sledovány změny na postu ministra kultury a vyučování a do kroniky byly opisovány nařízení zemské tiskové rady a okresní tiskové rady. Například 5. listopadu 1885 byl jmenován dvorní rada Dr. Pavel Gautsch ministrem kultury a vyučování. 28. listopadu

²⁸¹ Tamtéž, s. 169.

²⁸² SOKAL, fond OTM, *Kronika koly 1946-1961*, s. 22.

²⁸³ Tamtéž, s. 26 a 27.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 27.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 26.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 47.

pak na ídil, aby se 19. listopadu na den jmenin císařovy nevyužilo.²⁸⁷ 6. března 1892 byl vyhlášen zákaz oslavování tisícileté památky narození J. A. Komenského a v tento den nemělo být na školách volno. *Školní nedává se k tomu svolení, by na školách c. k. okresní školní rada podřízených k oslavě J. A. Komenského zvláštní slavnosti školské byly pořádány, jakož aby mládež školní sborová účastnila se slavností korporace nebo spolky k účelu tomu pořízených.*²⁸⁸

Školní rok 1899/1900 začal 1. září poněkud netradičně. Obvyklá bohoslužba v kostele na Sv. Petře se konala v prostorách sv. Petřské školy. Kostel svatého Mikuláše totiž vyhořel, a proto přifašně školy musely využít alternativních prostor.²⁸⁹ Jednoho úterý odpoledne 1899 vznikl oheň ve stavení poblíž kostela a brzy na to se vzala i střecha kostela. Rozsáhlý požár se snažily dostat pod kontrolu hasiči z Javorníka, Prose nad Ještěm, Vlčtiny, českého Dubu a z německých obcí Janova Dolu a Osečné. Oheň se podařilo zdolat až v ranních hodinách a popelem padl kostel i stavení, ve kterém požár vznikl.²⁹⁰

K životu školy patřila každoroční návštěva školního inspektora, přezkoušení, schůzky místní školní rady, zvelebování okolí školy, například budováním školní zahrady. Pořádaly se školní slavnosti nebo dětská divadelní představení. V květnu roku 1908 se konala školní stromková slavnost na obecním pozemku směrem k Sobákovu za účasti místních obyvatel, přednášely se básně a byly zasazeny 2 lípy a 1 jablko.²⁹¹ Zejménní první fotografování fláka proběhlo 12. června 1909 a mnoho dětí si toto foto zakoupilo na památku.²⁹²

Tehdejší větší závislost obiliviny na úrodu se promítla i do zápisů do školní kroniky. Nalezneme zde zprávy o neobvyklém počasí, suchu či naopak přílišné mraženě. Například roku 1904, kdy kvůli vydatnému suchu nebyla úroda, rostly ceny některých potravin. V blízkosti školy byly hned dva mlýny, proto si učitel všímal i úbytku vody, který způsoboval jejich omezenou provozní dobu.²⁹³

V září roku 1947 i později se škola zapojila do hledací služby v protimandelinkovém boji.²⁹⁴ Byly vyhlášeny akce *sbíráme papír na nové učebnice*,

²⁸⁷ SOKAL, fond OTM, *Pamětnice školy 1878-1911*, s. 16.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 31.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 60.

²⁹⁰ ROZKOVEC, H.: *Požár kostela ve Sv. Petře*, In: Sdružení rodáků a přátel Karolíny Sv. Petře, Zpravodaj, 28, s. 7.

²⁹¹ SOKAL, fond OTM, *Pamětnice školy 1878-1911*, s. 111.

²⁹² Tamtéž, s. 125.

²⁹³ Tamtéž, s. 76.

²⁹⁴ SOKAL, fond OTM, *Kronika školy 1946-1961*, s. 19.

například ve školním roce 1948/1949.²⁹⁵ Děti se zapojovali do soutěže sportovní mládeže.²⁹⁶ Součástí životy školy po roce 1948 se stala hesla a podpisové akce. Například řádko podepisovalo stockholmskou mírovou resoluci.²⁹⁷ Mezinárodní den dětí v roce 1951 provázelo heslo *Šelám a setkáváme se na celém světě*.²⁹⁸ Školstvo 3-5. stupňového ročníku podepsalo vlastní socialistické závazky.²⁹⁹ Děti si zhotovovali i standardy do proudu na 1. máje v českém Dubu.³⁰⁰ *Šelám byly velké politické svátky jako 1. máj a 9. květen, chodili jsme s učitелеm Eisenbarthem do proudu. To se ufdělávalo doba před tím chystaly takové mávátka. Každý musel mít mávátka, tak si ho musel vyrobit z dřevěných tyček. Lepily se na ně takové květy z krepového papíru a je to jaký takový mále a taky tam byla namalovaná velká číslice jednička nebo devítka.* Vzpomíná Arnošt Drapák.

8.6.1 Návštěvy inspektora

Okresní školní inspektor zastával vedle místního školního dozorce kontrolní slovník ve školství. Kontroloval činnost místních školních rad, vykonával hospitace i hodiny a sledoval učitelovy metody výuky, prohlížel zápisy o školní docházce, prospěchu a kázi dětí a kontroloval i školní pomůcky. Přezkoušoval namátkou vybrané řádky a podle toho uděloval napomenutí i rady a pochvaly učitelům.³⁰¹

Od vzniku školy v roce 1878 dohlížel na škole inspektor Tomáš Kazbunda, který byl nejspíše roku 1883 nahrazen inspektorem Františkem Streitem. Roku 1900 byl dosazen do úřadu v turnovském okrese inspektor R. Jedlička, kterého na postu vystřídal roku 1904 inspektor Josef Patočka. Od roku 1911 přebíral na zmíněném postu inspektor Arnošt Kirschner a od roku 1924 zastával funkci inspektora Ferdinand Romportl. Po 2. světové válce se stal okresním školním inspektorem v Turnově Jaroslav Mánek, který však zemřel v červnu roku 1947 ve věku 48 let. Poté školy navštěvoval inspektor Antonín Holeček a v roce 1948 na jeho místo nastoupil inspektor Václav Mencl. Poslední školní inspekci na modlibohovské škole provedl Vilém Trejchýl.³⁰²

²⁹⁵ SOKAL, fond OŠM, *Kronika školy 1946-1961*, s. 26.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 30.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 32.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 37.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 31.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 45.

³⁰¹ TRAFRÁNEK, J.: *Školní české*, s. 309.

³⁰² SOKAL, fond OŠM, sestaveno na základě údajů ze školních kronik 1878-1961.

8.6.2 Kulturní akce a výlety

Kulturních akcí bylo v obci málo. Dříve se například účastnily koncertu i divadla v Českém Dubu. Roku 1909 poslouchaly přednášku cestovatele Aloise Svojsíka v českodubské české Besedě.³⁰³ Kafilodrom se pořádala pouze ve Starém Dubu. Občas se konaly kolní slavnosti a besídky. Po zřízení nového promítacího zařízení v roce 1955 se ve škole konalo Filmové jaro. Celkem 5 projekcí premiérových film navštívilo 800 osob.³⁰⁴

Po příchodu řídícího uitele Bohumila Boučky roku 1905 se život školy více organizoval. Za uspořádání českého divadla v hostinci ve Starém Dubu škola utrátila peníze, které byly použity na nákup dalších vyučovacích pomůcek. Řádící pod jeho vedením sehráli divadelní představení dokonce i o prázdninách roku 1907.³⁰⁵ Uitel Boučka divadla nejenom nacvičoval, ale psal i hry pro česká představení, například hru Paeráci z roku 1910.³⁰⁶ Poměrně rychle i v dalších letech a formou výdělku svého divadla se zdála být nejlepší a nejlehčí cestou, jak je získat. Nevlády tomu tak ale bylo. Česká hra se zprvu s názvem Za krále a vlast od B. Boučky a s hudbou od J. Resla, uitele a hudebního skladatele v Rovensku, která byla uvedena k oslavě 80. narozenin císaře v pátek a v neděli 2. a 4. prosince 1910, se po finanční stránce nepovedla. *„Morální úspěch této nové hry byl veliký, ale finanční úspěch pro velké výlohy a slabou návštěvu malý.“* Přijemnil 97 Kč 90h z obou představení. Náklady byly ale vysoké 96 Kč 46 h. To znamená, že získal pouze 1 Kč 44h, navíc na fláckost řídícího uitele byl poplatek za jeviště prominut.³⁰⁷ Ze stejného důvodu se konalo české divadelní představení například i v roce 1925. Divadlo s názvem Tajemný dub od E. Ka Habarta bylo sehráno 18. dubna 1925 v hostinci paní Muflákové ve Starém Dubu.³⁰⁸

Zdejší uitelé pořádali pro děti i procházky do přírody za poznáním i kolní výlety. Například 17. června 1903 *„skonala uitele druhé třídy se fláckem vycházku pouhou na vrch Horku.“*³⁰⁹ V dalších letech se konaly výlety po okolí do Horeňáků, Pasek, na Ještěk atd. V roce 1906 navštívili řádící zámek v Hrubém Rohozci.³¹⁰

³⁰³ SOKAL, fond OŽM, Pamětnice školy 1878-1911, s. 125.

³⁰⁴ SOKAL, fond OŽM, Kronika školy 1946-1961, s. 55.

³⁰⁵ SOKAL, fond OŽM, Pamětnice školy 1878-1911, s. 105.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 132.

³⁰⁷ SOKAL, fond OŽM, Zápisník o poradách učitelského sboru 1902-1925, 15. prosince 1910.

³⁰⁸ Tamtéž, 9. března 1925.

³⁰⁹ SOKAL, fond OŽM, Pamětnice školy 1878-1911, s. 70.

³¹⁰ Tamtéž, s. 87-88.

Po 2. světové válce se každoročně pořádá Dětský den v Českém Dubu.³¹¹ V roce 1947 se fláckáky spolu se fláky Obecné fláky v Doleních Pasekách vydali do Doks a na Bezdruž.³¹² Z výřků ze sbírky odpadových surovin byly po roce 1947 organizovány autobusové fláckácké výlety nebo zájezdy do divadla v Liberci. Fláckácké výlety byly v té době i dopravní záležitostí. Například fláckácký výlet v roce 1951 do Prahy, poté do Lidic, přes letiště Ruzyně, kde fláckáci sledovali start dopravního letounu. Poté se vydali na Staroměstské náměstí ke zhlédnutí orloje a výlet končil na Konopišti. Cesta musela jistě trvat až do večerních hodin.³¹³

---

³¹¹ Tamtéž, s. 8.

³¹² SOKAL, fond OTM, *Kronika fláky 1946-1961*, s. 10.

³¹³ Tamtéž, s. 63.

Závěr

Tato bakalářská práce představuje dosud nezpracovaný pohled na historii školy v Modlibohově. Obsahuje celistvý a logicky uspořádaný výklad organizace, vývoje a života školy v malé české obci v Podještědí.

Založení školy předcházelo roku 1869 vydání císařského školního zákona, který usiloval o rozšíření a zkvalitnění základního vzdělání pro širokou vrstvu obyvatelstva. Proto bylo potřebné vytvořit takovou síť škol, aby vzdálenost školy od domova dítěte nebyla velká a nečinila jim problémy absolvovat povinnou docházku, nově zvýšenou z 6 na 8 let. Z tohoto popudu vznikla myšlenka založit školu i v Modlibohově, v obci, která se zdála být stále nově vytvořenou školní spádovou oblastí. Její součástí byly obce Sobákov, Hoření Starý Dub, Modlibohov, Kozlenec a část obce Javorník.

Budova školy přetrvala až do dnešních dnů a spolu s listinným materiálem slouží jako odkaz minulosti. Autor zpracoval pohled učitelů, kteří pracovali v této škole, a snažil se prokázat i jejich životopisné okamžiky. Mimo jiné se zaměřil i na jejich hodnocení a platy v době mocnářství i na sklonku první republiky.

Principy vedoucí k zániku školy máme hledat ve změnách demografické situace. Školu na přelomu století navštěvovalo až 100 dětí, které se těsnily v jedné třídě. Škola se rozšířila na dvoutřídní roku 1902, druhá třída byla pronajata v jiném stavení, a proto se uvažovalo o stavbě nové budovy. Tyto plány se zastavily až těsně před realizací. Po třetím fláku škola nadále stagnovala a škola se roku 1925 stala opět jednotřídní. Po 2. světové válce tento trend pokračoval, pouze mezi lety 1950-1955 došlo k přechodnému zvýšení počtu fláků, školu jich v té době navštěvovalo kolem 30. Poté děti ve školní obci stále ubývaly a poslední školní rok 1960/1961 docházelo do školy v Modlibohově pouze 7 fláků.

Bádání se neobešlo bez menších problémů, zejména s neúplnými prameny. Pro období 1926-1945 neexistují prameny pro vývoj školy, autor proto musel hledat informace i v kronice sousední obce Javorníku a v kronice javornické školy. Součástí práce je i pokus o sepsání historie obce ve sledovaném období. I zde bylo třeba hledat dosud existující prameny. Z dochovaných materiálů vyplývá, že kronika obce byla psána místními učiteli, ale v dnešních dnech je nezvěstná.

Výsledkem autorova bádání je také pamětní deska v budově školy, kterou uvidí vřichní její návštěvníci. Obsahuje fotografie, informace o vzniku a zániku školy, statistiku docházky, po čtyřech a zajímavosti ze života školy. V příloze je uvedena fotografie tohoto snímání.

Seznam pramenů a literatury

SOkAL, fond OTM, *Pamětnice –koly 1878-1911*

SOkAL, fond OTM, *Kronika –koly 1911-1926*

SOkAL, fond OTM, *Kronika –koly 1946-1961*

SOkAL, fond OTM, *Zápisník o poradách u itelského sboru 1902-1925*

SOkAL, nezpr. fond AOM, *Protokol ze schůzí osadního zastupitelstva 1897-1931*

SOkAL, nezpr. fond AOM, *Protokol ze schůzí obecního zastupitelstva 1923-1932*

SOkAL, nezpr. fond AOM, *Protokol ze schůzí obecního zastupitelstva 1932-1950*

SOkAL, nezpr. část fondu AOJ, *Obecní kronika 1925-1955*

SOkAL, nezpr. část fondu AOJ, *Tržní kronika 1924-1938*

AND L, R. a kol.: *Český Dub*, Ústí nad Labem 1991

BARTOŠ J. a TRAMPL M.: *Československo 1918-1938. Fakta, materiály, realie.*, Olomouc 1991

BOHÁČ, A. a kol.: *Dějiny –kolství v Československu 1945-1975*, Praha 1982

BOSÁK, F.: *Česká –kola v době nacistického útlaku*, České Budějovice 1969

DOLEŽAL, J.: *Česká kultura za protektorátu, Tržní, písemnictví, kinematografie*, Praha 1996

EDEL, T.: *Československo v památkách 12. a 20. století*, Český Dub 2006

EISENBARTH, S.: *Javornická –kola*, In: Sdružení rodáků a přátel kraje Karolína Světlá, Zpravodaj . 55

Gemeindelexikon von Böhmen, 1. díl, Wien 1905

JODAS, Z.: *Český Dub a okolí na dobových obrázcích*, Liberec 2009

KÁDNER, O.: *Vývoj a dnešní soustava –kolství, Díl. I.*, Praha 1929

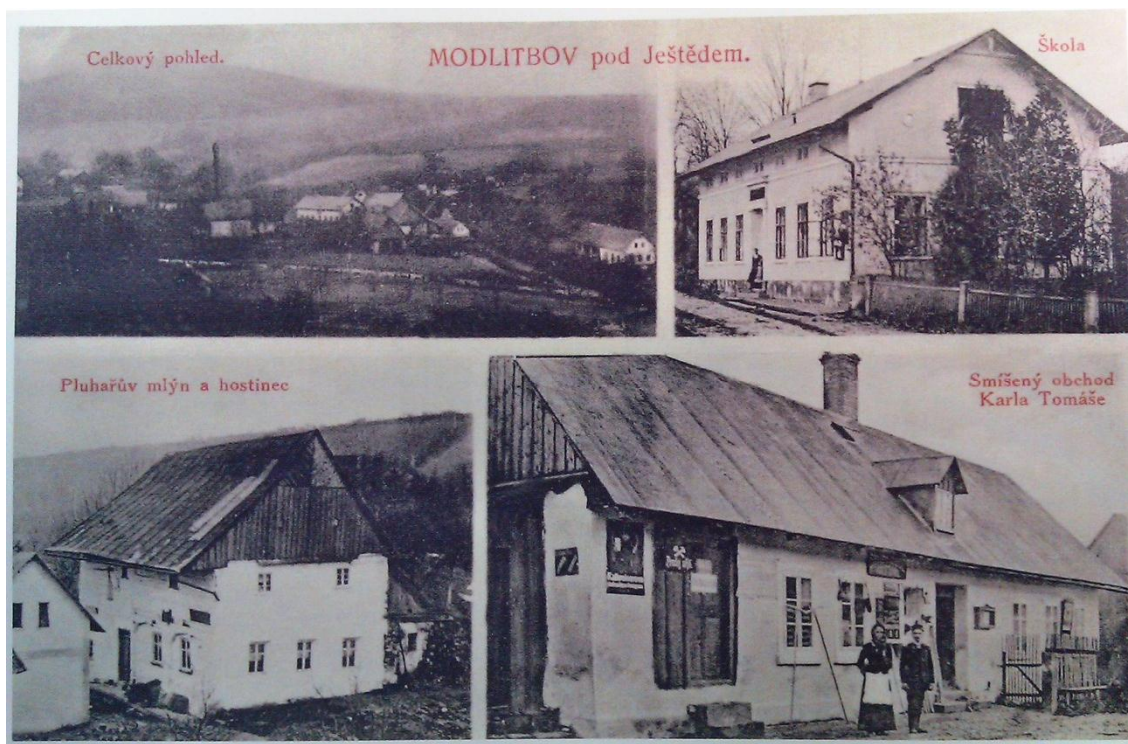
KUŠA, K.: *Malá a velká vesnice v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996

LENDNEROVÁ, M. a RÝDL, K.: *Radostné dětství?*, Praha 2006

- MORKES, F.: *Postavení učitelské profese v pedagogickém Československu*, Praha 1994
- MORKES, F.: *Učitelské platy, evergreen na kolika století*, In: *Učitelské noviny* .22/2005, dostupný online 3. 4. 2012 na <http://ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=2743&PHPSESSID=9c01640d005f3075c3330900cf5faed2>
- PROFOUS, A. a SVOBODA J.: *Místní jména v dějinách, jejich vznik, původní význam a změny*, díl 4., Praha 1957
- ROZKOVEC, H.: *Poflár kostela ve Světlé*, In: *Sdružení rodáků a přátel Karolíny Světlé*, Zpravodaj . 28
- RÁFIKOVÁ, J. a kol.: *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*, 1. díl, Praha 2006
- MAFRÁNEK, J.: *Učitelství české*, Praha 1918
- TVRZNÍK, J.: *Zapomenutý spisovatel*, In: *Sdružení rodáků a přátel kraje Karolíny Světlé*, Zpravodaj . 27
- VALITOVÁ, A. a kol.: *Pedagogika pro učitele*, Praha 2007
- VÁRHOVÁ, R. a RÝDL, K. a VALENTA, J.: *Výchova a vzdělání v českých dějinách*, IV. díl a 1. svazek, Praha 1992

Přílohy

Obrázek 1	ó Pohlednice, odesláno 22. 11. 1917	72
Obrázek 2	ó Fotografie –koly v roce 1907.....	72
Obrázek 3	ó Kaple v Ho ením Starém Dub ó konaly se zde m-e; Paclt v hostinec ó odehrávaly se zde d tská –kolní p edstavení	73
Obrázek 4	ó T Kolní d ti v roce 1947	73
Obrázek 5	ó T Kolní výlet na Bezd z v roce 1947	74
Obrázek 6	ó T Kolní d ti v roce 1955, t etí ada, druhý zleva Arno-t Drapák.....	74
Obrázek 7	ó Výzdoba Jednoty v Modlibohov od flák –koly v roce 1958.....	75
Obrázek 8	ó Pam tní deska v budov –koly	75
Tabulka 5	ó Po ty flák na za átku –kolních let 1877-1960.....	76
Rozhovor s flákem	bývalé modlibohovské –koly Arno-tem Drapákem.....	77

Obrázek 1 ó Pohlednice, odesláno 22. 11. 1917³¹⁴

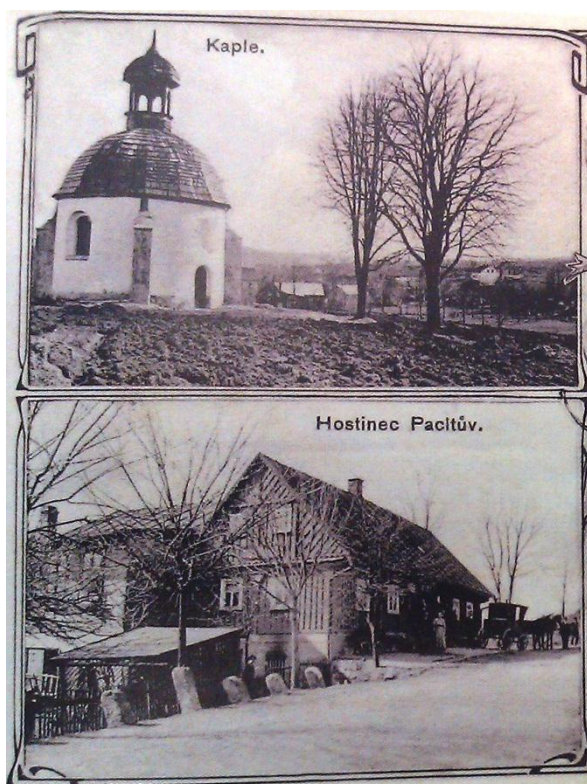

Obrázek 2 ó Fotografie –koly v roce 1907³¹⁵

³¹⁴ JODAS, Z.: *eský Dub a okolí na dobových obrázcích*, Liberec 2009, s. 152.

³¹⁵ SOKAL, fond O^{TM}, *Pam tnice –koly 1878-1911*, s. 97.

Obrázek 3 ó Kaple v Ho ením Starém Dub ó konaly se zde m-e; Pacit v hostinec ó odehrávaly se zde d tská -kolní p edstavení³¹⁶

Obrázek 4 ó T Kolní d ti v roce 1947³¹⁷

³¹⁶ JODAS, Z.: *eský Dub a okolí na dobových obrázcích*, Liberec 2009, s. 151.

³¹⁷ SOKAL, fond O^{TM}, *Kronika -koly 1946-1961*, s. 10.

Obrázek 5 Školní výlet na Bezd z v roce 1947³¹⁸

Obrázek 6 Školní děti v roce 1955, třetí řada, druhý zleva Arnošt Drapák³¹⁹

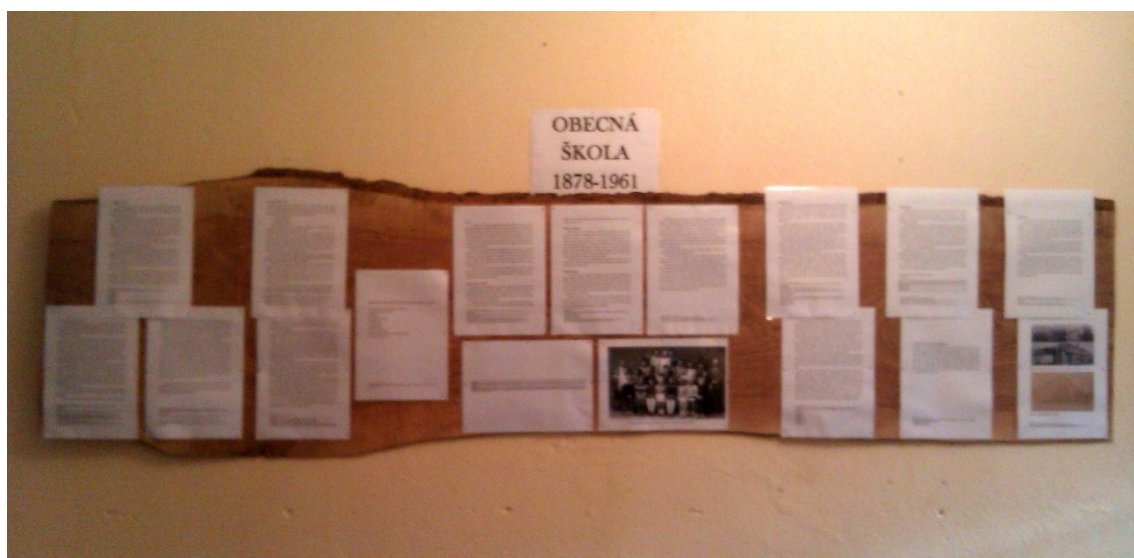
³¹⁸ Tamtéž, s. 10.

³¹⁹ Osobní archiv Arnošta Drapáka.

Obrázek 7 o Výzdoba Jednoty v Modlibohov od flák -koly v roce 1958³²⁰

Obrázek 8 o Pamětní deska v budov -koly

³²⁰ SOKAL, fond OTM, *Kronika -koly 1946-1961*, s. 67.

Tabulka 5 o Po ty flák na za átku –kolních let 1877-1960³²¹

1960	7
1959	11
1958	9
1957	15
1956	19
1955	26
1954	31
1953	33
1952	27
1951	29
1950	23
1949	19
1948	19
1947	17
1946	15
1925-1945	-
1924	46
1923	49
1922	54
1921	62
1920	65
1919	57
1918	61
1917	70
1916	64
1915	64
1914	70
1913	69
1912	73
1911	77
1910	-
1909	87
1908	87
1907	87
1906	90
1905	100
1904	100
1903	98
1902	97
1901	90
1900	94
1899	97
1898	76
1897	85
1896	83
1895	84
1894	81
1893	75
1892	76
1891	72
1890	70
1889	66
1888	73
1887	79
1886	77
1885	76
1884	86
1883	87
1882	94
1881	80
1880	78
1879	79
1878	90
1877	91
Za átek –kolního roku	Po et flák

³²¹ SOKAL, fond O^{TM}M, sestaveno na základ údaj ze –kolních kronik 1878-1961.

Rozhovor s flákem bývalé modlibohovské –koly Arno–tem Drapákem

Arno–t Drapák se narodil v roce 1944 v Javorníku, kde ve svých –kolních letech i bydlel. Nav–t voval –kolu v Modlibohov v letech 1950-1956, poté t i roky docházel do M –anské –koly v eském Dubu, vyu il se automechanikem a poté si dod lával ve erní pr myslovou –kolu. Amatérsky se zabývá rodokmeny javornických obyvatel. Rozhovor byl po ízen 23. ledna 2012 v míst jeho bydli–t v eském Dubu. Pro autenti nost byl rozhovor ponechán v obecné e–tin .

M flete nám íci pár slov o sob ? Kdy a kde jste se narodil?

š Narodil jsem se v roce 1944 v rodném dom v Javorníku, potom ufl se d ti rodily v porodnicích. Já jsem byl je–t š Javorni ákō. Pak jsem chodil v letech 1950-1956 do –koly v Modlibohov , protofle v Javorníku ufl –kola neexistovala.ō

V mládí jste tedy vyr stal v Javorníku?

š Ano, v mládí jsem vyr stal v Javorníku.ō

Jaké bylo Va–e d tství?

š Na to vzpomínám hrozn rád (zamy–len). Já musím mluvit afl o mých –kolních letech, protofle jsem jako malej bydlel v–ude mofn , nefl jsme se v roce 1950 vrátili do Javorníka z Prahy. Vzpomínám si, fle v Javorníku byla parta asi dvanácti –kolních d tí, která chodila polní cestou do –koly v Modlibohov , p es bývalý panský pole, cofl trvalo 20 minut p –ky. Cesta vedla kus polmo, kus kolem lesí ka, kterému se íkalo Raj urna a pak zas kousek k Modlibohovu. D íve to byla st edov ká cesta pro javornický sedláky, kte í vozili obilí do mlýna v Modlibohov . Dneska ufl ta cesta neexistuje, ufl je zoraná. Po vzniku republiky to pole musel Rohan (pozn. tehdej–í majitel sychrovského zámku a mnoha polností v okolí) prodat, musel to nechat bezzemk m, kte í si jednotlivá polí ka koupili. Byly to takový nudli ky a tam rostlo v–echo mofn a k vid ní byla i zv , takfle bylo furt co pozorovat. Pozd ji vznikem JZD se to zase v–echo scelilo a do dne–ka to je jeden lán polí, tak jako to bylo za vrchnosti.ō

Vra me se je–t k Va–emu d tství. Vybavuje se Vám n jaký silný záflitek?

Nap íklad s Va–imi spolufláky?

š S d tma to bylo výborný, protofle jsme spolu kamarádili a byla n jaká legrace. Na –kolu vzpomínám rád i nerad. Nem l jsem nic proti –kole, nau ili jsme se tam íst, psát a po ítat. To nás p ipravilo na –kolu v eském Dubu, na m –anku, kam jsme pak p e–li na ty t i roky. A silný záflitek? Mimo ty na–e lumpárny, mám velikej záflitek, kterej hodlám sepisovat. Bylo to mé p átelství se svým š u itelemō, ale takovým u itelem, co se

týká praktického života. Byl to pán ve v ku mé matky, byl to vlastně spoluflák mé matky a byl to svobodnej chalupník. A on byl nesmírně šikovnej. Já sem tam k němu chodil a pozoroval jsem, co dělá, a to mě nesmírně obohatilo zkušenostma. Byl to v elá, sada, prostě obecně dobrý hospodář a řemeslník. Například jsme spolu chodili na ryby, nebo mi recitoval sáhodlouhý vlastní básničky a měl taky vztah k vesnický kultuře. Já jsem to úplně hltal. Naučil mě například zpravit si jízdní kolo, na kterém jsem pak od první třídy jezdil do školy.

Jaké bylo docházení do školy v zimě ?

ŠNo to je vynikající! Potom vadflo kdyflo napadlo hodně sněhu, někdě s náma šel z dospělých, šel první, dělal brázdu a my jsme za ním šli jako housata za husou. Ale kdyflo byly veliký mrazy a hodně sněhu, tak poslední sedláci, kteří jezdili do toho sedmapadesátýho existovali, něflo to šlo v-ěchno do JZD, a jejichflo děti taky chodily do školy, tak vždy jeden z nich zapálil koně do šaně a jelo se do školy po silnici na Starý Dub a aflu potom ke škole. ŠSaně byla taková veliká bedna tak metr a půl na metr a půl a my jsme v ní stáli oblečení, akorát těch dvanáct se nás tam vešlo. Na to se vzpomíná hrozně hezky, jak nás ti sedláci v zimě vozili.

Teď jsme se tedy dostali ke škole. Jaké jste měli rád předměty?

ŠTenkrát to ve mně jezdě nevykrystalizovalo, byly to poety, tenis, český jazyk a základní předměty, ilin Jakej vztah k předmětům vznikl aflu potom v maturance.

Máte nějaké informace o škole za druhé světové války?

ŠTo nemám, bohužel.

Po roce 1948 přišly určité politické změny. Registroval jste je, když jste byl malý?

ŠTak mě se to zas aflu tak nedotýkalo, to se týkalo spíš-mojí rodiny. Spíš-otce. Jen tak vzdálen jsem v děle, fle se něco děje, ale fle bych si uvědomoval něco jako dítě, do toho padesátýho mě bylo šest let, takže jsem akorát zaregistroval, fle jsme se z Prahy odstěhovali k babičce, potom vadflo jiná možnost nebyla.

Takže Vaše rodina byla za války v Praze.

ŠNo za války nebyla v Praze, to bylo jezdě mnohem složitější. Za války jsme bydleli v Liberci v Karlínkách, tam se narodila sestra. Otec měl dílnu nebo takovou fabriku na výrobu dřevobrábků strojů, tak vždycky byl v podnájmu v nějaké dílně například v liberecký slévárně, protofle tam se vyráběly díly potřebné pro výrobu těch strojů. Pak byla napjatá situace mezi Němci a Němci, tak se odstěhovali do Javorníka, ale výrobu měl otec v Hohených Pasekách, v sále dnešní hospody. Po válce se hned odstěhovali do Chrastavy, protofle tam byla po Němcích velká opuštěná fabrika, nevím, jestli to byla

textilka. No tak se tam chvíli vyráb lo, pak jsme se st hovali do Satalic u Prahy u Kbel, tam se chvíli vyráb lo, pak p i-el rok 1950, bylo znárodn ní a byl konec, tátu nepustili prvního ledna do práce. Tenkrát byl nep ítel lidu, tak nemohl mít jinou práci než, fle mohl na Je-t d kácet d íví. Tak jsme ufl z stali v Javorníku.õ

Třkolní kronika z let 1946-1961 sleduje po roce 1948 skrze pero u ítele Eisenbartha oficiální sm r, který byl nastolen. Jak jste to vnímal?

š Já jsem to vnímal tak, fle jsme s u ítelem Eisenbarthem, když byly velký politický svátky jako 1. máj a 9. kv ten, chodili do pr vodu. To se ufl del-í dobu p ed tím chystaly takový mávátka. Každý musel mít mávátka, tak si ho musel vyrobit z d ev ných ty ek. Lepily se na n takový kv ty z krepovýho papíru a je-t n jaký takový ma-le a taky tam byla namalovaná velká íslice jední ka nebo devítka.õ

Vnímal jste tyto oslavy jako sou ást -koly a doby, nebo jste je vnímal jako syn otce, kterému byla zabrána fivnost?

š Politicky jsem to rozhodn nevnímal a otec mi k tomu taky nic ne íkal. fle by byl otec zanev enej, to se ke mn nedostalo, jestli o tom mluvil, tak mofhá s mou mámou. K výtvarné innosti si je-t pamatuju, fle jsme d lali takový nást nky. Byli jsme vedeni k tomu, abychom spo ili, tak jsme m li vyrobenou nást nku a na ní kole ka jako znázorn ní pen z, kolik jsme naspo ili. Pamatuju si, fle jsme n která kole ka ztratili a to jsme dostali trest od Eisenbartha rákoskou p es ruce. Tak takovýhle p íhody.õ

Vybavujete si i n jaké mimo-kolní aktivity?

š Mimo-kolní? V rámci -koly?õ

Ano, v rámci -koly.

š Pamatuju si, fle nás bral do -kolní zahrádka, vím, fle tam n co kvetlo, íkal nám názvy rostlin, mofhá jsme nosili i d evo do -kolyí õ

Jak probíhal t eba t locvik?

š No to já si moc nepamatuju, fle jsme v bec m li n jakou aktivitu. A je-t na n co si pamatuju v souvislosti s t locvikem a je-t v souvislosti se -kolou. Volal jsem si nedávno se Stanislavem Eisenbarthem, íkal jsem mu, fle jsme se potkali a fle d láte práci o -kole a jestli si pamatuje n co z tý -koly a on íkal: š Prosím t , taková studená mokrá díra.õ Takhle hanliv se o ní vyjád il, coflm l ale pravdu. (smích) Ta vlhkost tam je dodne-ka. Je pravda, fle tam moc denního sv tla nep i-lo. A te k tý sportovní aktivit . U ítel rozhodl, fle si na pozemku nad -kolou ud láme svépomocí takový h i-t . Byl to mírn svafítej pozemek, taková lou ka. Rozhodl, fle si to vlastníma silama srovnáme rej ema.

Vím, že jsme toho udělali asi polovinu, a pak z toho sešlo, víc už jsme tam jaksi nechodili, takže se to neuskutečnilo, ale myslím, že to byl dobrý záměr.

Máte nějaké informace k uzavření školy? Mělo by se jednat o rok 1961.

Škola vám neeknu, protože to jsem se v roce 1961 v Praze i tři roky učil automechanikem.

Budova byla už stará, zaregistroval jste nějaké opravy?

Škola mé doby tam asi žádné opravy neprobíhaly. Byly by tam nějaké zásadní opravy probíhaly, to si nepamatuju, naproti přechodu byl byt uitele, měli tam kuchyň a ložnici. Občas jsme měli možnost nahlídnout k paní řídící, dříve se oslovovalo pane řídící a jeho manželce paní řídící, i když s učitelstvím neměla nic společného. Byla taková jemná. Když mělo dítě nějaký problém třeba zdravotní, tak hned přispěla. Mám jednu takovou příhodu, který se vřelou dotkneme, když se někdy sejde náhoda. Někdo ze spolužáků vyhecoval spolužačku, aby si dala jazyk na kliku v mrazu, samozřejmě si dala a samozřejmě jí to přimrzlo. (smích)

Takže klasická scéna z filmu Obecná škola.

Škola Ano, to bylo to samé! Tak paní řídící přispěla s horkou vodou a odmrazovala.

Jak vzpomínáte na uitele Bedřicha Eisenbartha? Jak byste ho charakterizoval jako uitele?

Škola On byl dost přísný, byl dost zvláštní i zjevem, měli jsme z něj respekt. Ale vyskytovaly se i takové názory, že ho lidé neměli moc rádi. Těba měj střelec říkal, že kdyby měl dítě, tak by ho k němu nedal. Ani nevím, že by se nějak politicky angažoval, já myslím, že ani ve straně nebyl, ale prostě musel v té době uctívat režim. Já se k němu nemohl vyjádřit negativně. Ve státi byl postaven mrtvicí. Pak jsme si vřelou v Javorníku popovídali, protože jsme byli sousedi, jinak s jeho rodinou jsme byli vřelou zadobře. Takže já na něj nemohl vzpomínat, že by byl špatný uitel.

Uitel Eisenbarth měl tedy jednoho syna a další děti neměl?

Škola Neměl, měl pouze jednoho syna Stanislava.

V Modlibohově existovala obecní kronika, nemáte o ní nějaké informace? Nevíte, kde by se mohla nacházet?

Škola To bohužel nevím, to by mě samotného velice zajímalo, poněvadž já se zabývám hlavně rodokmeny vech javornickéjch sedláků a chalupníků a jednotlivé rody se rozvětvily hlavně v okolních vesnicích.